

# **Maisemanhoito menestystekijänä Uudenmaan nauta- ja lammastiloilla**

Emmi Nurmi  
Maisterintutkielma  
Helsingin yliopisto  
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta  
Maatalousekonomia  
Joulukuu 2018



HELSINGIN YLIOPISTO  
HELSINGFORS UNIVERSITET  
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution – Department	
Maatalous- metsätieteellinen tiedekunta		Taloustieteen osasto	
Tekijä/Författare – Author			
Emmi Nurmi			
Työn nimi / Arbetets titel – Title			
Maisemanhoito menestystekijänä Uudenmaan nauta- ja lammastiloilla			
Oppiaine /Läroämne – Subject			
Maatalousekonomia			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Maisterintutkielma	12/2018	52 + liitteet	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Luonnonlaitumet ja niityt ovat olleet tärkeä osa Suomalaista maataloutta ja ruoantuotantoa aina 1900-luvun alulle asti, jolloin maatalouden tehostuminen alkoi kehittää maaseutuympäristöä nykyaikaisempaan suuntaan. Perinteiset luonnonniityt ovat vähentyneet roimasti peltoviljelyn yleistyessä ja karjatalouden vähentyessä ja muuttuessa tehokkaammaksi. Osa viljelijöistä on kuitenkin jatkanut luonnonniittyjen hyödyntämistä osana maataloustoimintaa ja karjankasvattamista.</p> <p>Luonnonlaidunten ja muiden pellon ulkopuolisten alueiden hoitoa kutsutaan maisemanhoidoksi ja sitä tuetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan kautta. Maisemanhoitoa tuetaan, koska hoidetun maaseutumaiseman on ymmärretty tuottavan monia hyviä ulkoisvaikutuksia yhteiskunnalle. Avointa ja hoidettua maaseutumaisemaa on ilo katsoa ja se on osa kulttuuriperintöämme. Maisemanhoidolla on myös suuri vaikutus luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen sekä parantamiseen. Maisemanhoito on osa ihmisen olemassaololle tärkeiden ekosysteemipalveluiden tuottamista ja tukemista. Avoin ja hoidettu maalaismaisema on itsessään arvokas ja parantaa ihmisen viihtyvyyden lisäksi myös monien eliölajien elinoloja. Vanhat niityt ovat monesti varsin lajirikkaita alueita ja niillä on suuri vaikutus luonnon monimuotoisuuteen. Monet niitylajit ovat kuitenkin herkkiä ympäristön muutoksille ja aktiivinen maisemanhoito on siksi valtavan suuressa asemassa näiden lajien säilymiselle Suomen luonnossa. Perinnebiotoopit kuuluvat myös osaksi suomalaista kulttuuriperinnettä ja –maisemaa ja ovat siksi arvokkaita ja suojelemisen arvoisia.</p> <p>Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää maisemanhoidon motiiveja ja taloudellisia vaikutuksia tilan näkökulmasta. Tarkoituksena on selvittää mitkä kaikki osatekijät vaikuttavat maisemanhoitotyöhön kokonaisuutena ja toiminnan taloudelliseen kannattavuuteen. Tutkimuksella halutaan myös tutkia maisemanhoitotyön tukiriippuvuutta sekä tukien vaikutusta maisemanhoidon ja ekosysteemipalveluiden tuottamisen jatkuvuuteen.</p> <p>Tutkimus tehtiin laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen haastattelututkimuksena. Tutkimukseen osallistui viisi maisemanhoitoa harjoittavaa nauta- ja lammastilaa eripuolilta Uuttamaata. Haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu, jonka jälkeen vastausten perusteella on tehty analyysejä ja tulkintoja. Tutkimuksen mukaan, maisemanhoito on joillakin tiloilla erittäin merkittävä toiminnanhaara ja tulonlähde. Maisemanhoito nähdään tärkeänä osana tilan kokonaisvaltaista hoitoa mutta sillä on myös selvä itseisarvo avoimen maaseutumaiseman ylläpitäjänä. Maisemanhoidon tuilla on erittäin suuri merkitys toiminnan kannattavuudelle ja kiinnostavuudelle.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Maisemanhoito, luonnon monimuotoisuus, ekosysteemipalvelut, maisema-arvot, tukiriippuvuus,			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Helsingin yliopisto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			
Ohjaaja: Leena Rantamäki-Lahtinen, Helsingin yliopisto			

## Sisällysluettelo

<b>1 JOHDANTO</b> .....	<b>5</b>
<b>2 MAISEMANHOITO MAATALOUDESSA</b> .....	<b>7</b>
2.1 KESKEISET KÄSITTEET .....	7
2.2 ALKUTUOTANNON VAIKUTUS YMPÄRISTÖÖN .....	11
2.2.1 Tuotantotapojen muutos ja kehitys.....	11
2.2.2 Eläintuotannon ympäristövaikutukset.....	12
2.3 MAISEMANHOITO SUOMESSA.....	15
2.4 MAISEMANHOIDON TUKI .....	17
2.4.1 Maatalousluonnon monimuotoisuus ja maisemanhoito (perinnebiotoopit, luonnonlaitumet).....	17
2.4.2 Ei-tuotannollisten investointien korvaus.....	20
<b>3 TEOREETTINEN LÄHESTYMISTAPA</b> .....	<b>21</b>
3.1 RESURSSIPOHJAINEN TEORIA.....	21
3.2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS .....	22
<b>4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA –AINEISTO</b> .....	<b>24</b>
4.1. MENETELMÄN VALINTA .....	24
4.1.1 Laadullinen tutkimus .....	24
4.1.2 Teemahaastattelut .....	25
4.2 TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET TILAT .....	26
4.2.1 Lammastila Itä-uudeltamaalla .....	26
4.2.2 Lammas- ja emolehmättila Varsinais- Suomessa.....	26
4.2.3 Emolehmättila Länsi-uudellamaalla .....	26
4.2.4 Emolehmättila Länsi-uudellamaalla .....	27
4.2.5 Lammas- ja emolehmättila Länsi-uudellamaalla.....	27
4.2.6 Muu tutkimusaineisto.....	27
4.3 AINEISTON PURKU JA ANALYYSI .....	28
4.3.1 Aineiston purku.....	28
4.3.2 Aineiston analyysi.....	28
4.4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	30
<b>5 TULOKSET</b> .....	<b>30</b>
5.1 TULOSTEN LUOKITTELU .....	30
5.2 MOTIIVI JA TAVOITTEET .....	31
5.2.1 Tukien maksimointi.....	32
5.2.2 Maiseman ja ympäristön vaaliminen .....	32
5.2.3 Kestävämpi tuotantotapa.....	33
5.3 MAISEMANHOIDON OSATEKIJÄT .....	33
5.3.1 Maisemanhoidon vaikutus lihantuotantoon .....	34
5.3.2 Maisemanhoidon vaikutus tilan töihin ja ajan käyttöön .....	35
5.3.3 Maisemanhoidon aiheuttamat lisäkustannukset .....	36
5.3.4 Maisemanhoidon aiheuttamat kustannussäästöt.....	36
5.3.5 Maisemanhoidon kannattavuus ja vaikutus tilan taloudelliseen menestymiseen ...	37
5.3.6 Maisemanhoidon kautta saatava lisäarvo lihalle.....	38
5.3.7 Maisemanhoidon vaikutus lihan myyntiin ja markkinointiin.....	38

5.3.8 Maisemanhoidon tuoma kilpailuetu ja erottautuminen.....	39
5.3.9 Maisemanhoidon ulkoisvaikutukset .....	40
5.4 TUKIEN VAIKUTUS .....	41
5.5 KOKONAISVALTAINEN TILANHOITO .....	43
5.5.1 Hyödyn ja synergiaetujen tavoittelu.....	43
5.5.2 Fokus ja yksilölliset ratkaisut .....	43
5.5.3 Maisemanhoito osana strategiaa.....	44
<b>6 TULOSTEN TARKASTELO .....</b>	<b>45</b>
<b>7 JOHTOPÄÄTÖKSET .....</b>	<b>46</b>
<b>KIITOKSET .....</b>	<b>48</b>
<b>LÄHTEET .....</b>	<b>49</b>
<b>LIITTEET .....</b>	<b>53</b>

## 1 Johdanto

Ihminen on toiminnallaan muokannut ympäristöään kaikkina aikoina. Suomessa perinteinen karjatalous alkoi yleistyä vallitsevana tuotantomuotona ja elämäntapana pronssikaudella. Eläinten laiduntaminen, vuosittain toistuva talvirehujen keruu avoimilta, heinää kasvavilta alueilta sekä kaskiviljely ovat vaikuttaneet erilaisten niittyalueiden muodostumiseen ja yleistymiseen osaksi Suomen luontoa (Raatikainen, 2018). Luonnonlaitumet ja niityt ovat olleet tärkeä osa Suomalaista maataloutta ja ruoantuotantoa aina 1900-luvun alulle asti, jolloin maatalouden tehostuminen alkoi kehittää maaseutu ympäristöä eri suuntaan (Pykälä, 2001). Perinteiset luonnonniityt ovat vähentyneet roimasti peltoviljelyn yleistyessä ja karjatalouden vähentyessä ja muuttuessa tehokkaammaksi. Tämänhetkisten arvioiden mukaan perinteisiä niittyalueita on jäljellä enää 40 000 ha. (Kemppainen ja Lehtomaa, 2009).

Pieni joukko maaseudun asukkaita, viljelijöitä ja kyläyhdistyksiä on kuitenkin halunnut säilyttää vanhoja karjatalouden muovaamia alueita ennallaan ja ovat siksi jatkaneet niiden hoitoa muun muassa laiduntamalla tai niittämällä alueita. Avoin ja hoidettu maalaismaisema on itsessään arvokas ja parantaa ihmisen viihtyvyyden lisäksi myös monien eliölajien elinoloja. Vanhat niityt ovat monesti varsin lajirikkaita alueita ja niillä on suuri vaikutus luonnon monimuotoisuuteen. Monet niitylajit ovat kuitenkin herkkiä ympäristön muutoksille ja aktiivinen maisemanhoito on siksi valtavan suuressa asemassa näiden lajien säilymiselle Suomen luonnossa. Perinnebiotoopit kuuluvat myös osaksi suomalaista kulttuuriperinnettä ja –maisemaa ja ovat siksi arvokkaita ja suojelemisen arvoisia. (Luostarinen & Yli-Viikari, 1997; Pykälä, 2001.)

Luonnonlaidunnus ja maisemanhoito ovat olleet aiheina kandidaatin tutkielmissa, pro graduissa sekä väitöskirjoissa viime vuosina. Tutkimusten näkökulmat ovat olleet kuitenkin varsin vaihtelevia. Aihetta on tutkittu muun muassa seuraavista näkökulmista: metsäisten perinnebiotooppien laidunnuksen kannattavuus (Piipponen, 2016), kuluttajälähtöisen laidunlihan laadun rakentuminen suoramyynnissä (Viholainen, 2016), perinnebiotooppien hoidon kokonaiskustannukset, mukaan lukien hallinnolliset kulut, (Rintakumpu, 2016) ja perinnebiotooppien suojelua sosioekologisesta näkökulmasta (Raatikainen, 2018). Lisäksi Helsingin yliopiston maatalous- metsätieteellisessä

tiedekunnassa on vuonna 2015 tehty tämän maisterintutkielman aihetta sivuava lisensiaatintutkielma otsikolla *Farmers as Managers of Traditional Rural Biotopes: management motivations and policy implications* (Birge, 2015.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää maisemanhoidon merkitystä ja taloudellisia vaikutuksia tilan näkökulmasta. Maisemanhoidon asemaa ja merkitystä tilan menestymiseen tutkitaan yritysstrategisesta näkökulmasta. Kiinnostavaa on selvittää 1) mikä on motivoinut tiloja aloittamaan maisemanhoitotyö. Onko maisemanhoito vaihtoehtoinen ruoantuotantomuoto vai onko sen ensisijainen tarkoitus tuottaa muita hyötyjä, kuten esimerkiksi ekosysteemipalveluita, julkishyödykkeitä tai säilyttää kulttuurimaisemia? Tarkoituksena on lisäksi selvittää 2) mitkä kaikki osatekijät vaikuttavat maisemanhoitotyöhön kokonaisuutena ja toiminnan taloudelliseen kannattavuuteen. Osatekijöihin kuuluvat muun muassa lihalle saatava lisäarvo, vaihtoehtoinen tuotantotapa (kasvunopeus), maisemanhoitotuet, kustannussäästöt sekä lisäkustannukset. Tutkimuksella halutaan myös tutkia 3) maisemanhoitotyön tukiriippuvuutta sekä tukien vaikutusta maisemanhoidon ja ekosysteemipalveluiden tuottamisen jatkuvuuteen. Lähtöoletus on, että toiminta on riippuvainen tukijärjestelmästä ja ilman tukia maisemanhoitoa ei olisi kannattavaa harjoittaa taloudellisesta näkökulmasta. Tutkimuksen kautta saatava tieto on hyödyllistä maisemanhoidosta kiinnostuneiden tilojen taloudellisen kannattavuuden arvioinnin tueksi. Tutkimuksen kautta toivotaan saatavan myös tarkempaa tietoa tukien vaikutuksesta toimintaan ja maisemanhoidon kiinnostavuuteen tilojen näkökulmasta. Tutkimuksessa ei arvioida maisemanhoitoa harjoittavien tilojen kannattavuutta numeerisesti, vaan tutkimus perustuu tilallisten omiin sanallisiin arvioihin ja näkemyksiin toiminnan taloudellisista vaikutuksista.

## 2 Maisemanhoito maataloudessa

### 2.1 Keskeiset käsitteet

#### **Perinne- ja kulttuurimaisema**

Karjanpidon ja maatalouden aloittamisen myötä ihmisen toiminnan vaikutus ympäristöön on ollut alati kasvava. Muinaisen alkutuotannon ja karjatalouden synnyttämiä maisematyyppejä kutsutaan perinne- tai kulttuurimaisemiksi. Ne ovat muovautuneet tietynlaisiksi elinympäristöiksi pitkään jatkuneen laidunnuksen tai rehuntuotannon seurauksena. Niin sanotussa perinteisessä karjataloudessa karja laidunsi metsissä ja avoimilta niittyalueilta kerättiin kasvillisuus niittämällä talteen karjan talvirehuiksi. Niiton jälkeen karja tuotiin laiduntamaan myös niityille. Pellot oli pyhitetty viljan viljelylle, joten karjan oli pärjättävä sillä, mitä luonto pystyi tuottamaan. Talvirehuja kerättiin kaikilta luonnonalueilta, joissa kasvoi edes kohtalaisesti ruohoa, heinää tai muuta rehuksi kelpaavaa. Kaskeaminen ja kydönpoltto suoalueilla on kuulunut tärkeänä osana suomalaiseen maatalouteen 1900-luvun alkupuolelle asti. Yllämainitut menetelmät muokkasivat maisemaa avoimemmaksi ja synnyttivät aukeita niitty- ja heinäkasvivaltaisia alueita. Myös karjatalouteen liittyvät rakennelmat, kuten aidat, veräjät, sillat ja padot muodostuivat osaksi maisemaa. Nämä alueet ovat elävä osa historiaa ja kulttuuria ja siksi niitä kutsutaan perinnemaisemiksi. (Pykälä, 2001.)

#### **Luonnonlaidun**

Pykälän (2001) mukaan luonnonniitty on muokkaamaton ala, josta on aikoinaan säännöllisesti kerätty heinää tai muuta korjattavaa rehua karjan talviruokintaa varten. Myöhemmin luonnonniittyihin on voitu lukea myös yli 10 vuotta sitten pysyvästi viljelyn ulkopuolelle jätettyjä itseuudistuvia peltonurmia. Luonnonlaidun on laiduntamalla hoidettava luonnonniitty. Aiemmin luonnonniittyjen hoitotapa on vahvemmin vaikuttanut alueiden luokitteluun niitto- tai laidunniityksi (Pykälä, 2001). Maatalouden modernisaation ja tuotantotapojen muutoksen myötä nykyään pelkästään niittämällä hoidettavat niityt ovat harvassa ja luonnonniittyjä hoidetaan pääasiassa laiduntamalla. Tästä johtuen termi luonnonlaidun on yleisesti käytössä maisemanhoidosta puhuttaessa.

Pykälä (2001, 23) huomauttaa myös, että sanat luonnonniitty ja luonnonlaidun ovat sekä ekologisia että maatalouspoliittisia käsitteitä, joiden sisällössä saattaa olla pieniä eroja asiayhteydestä riippuen.

### **Perinnebiotooppi**

Sana biotooppi kuuluu ekologian terminologiaan ja tarkoittaa suomeksi lajiryhteyden elinympäristötyyppejä (Tieteen termipankki, 2018). Raunio, Schulman ja Kontula (2008, 151) antavat perinnebiotoopeille seuraavan määritelmän: ” Perinnebiotoopit ovat perinteiseen karjatalouteen kuuluneiden niitto- ja laidunkäytäntöjen muovaamia ympäristöjä, joille on kehittynyt niille ominainen lajisto, joka useilla luontotyypeillä on hyvin monimuotoinen.” Perinnebiotoopit ovat siis luonnonlaitumia, mutta kaikki luonnonlaitumet eivät ole perinnebiotooppeja. Perinnebiotoopit eroavat muista luonnonlaitumista omintakeisen lajikirjonsa ansiosta ja tarvitsevat siksi säännöllistä hoitoa säilyäkseen. Karjatalouden tehostumisen ja laidunnuksen vähenemisen myötä perinnebiotoopit ja niille ominaiset eliölajit ovat käyneet uhanalaisiksi (Raunio ym., 2008; Rassi, Hyvärinen, Juslén ja Mannerkoski, 2010). Perinnebiotoopit voidaan luokitella niiden sijainnin ja kasvillisuuden perusteella eri luokkiin. Alla oleva taulukko 1 on esimerkki yhdestä luokittelutavasta, jonka mukaan perinnebiotooppeja olisi 12 eri tyyppiä (Pykälä, 2001).



TAULUKKO 1. Perinnebiotooppien luokittelu. Lähde: Pykälä, J., Perinteinen karjatalous luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä, 2001

Nummet
Niityt
<ul style="list-style-type: none"> <li>• kalliokedot</li> <li>• kuivat niityt eli kedot</li> <li>• tuoreet niityt</li> <li>• kosteat niityt</li> </ul>
Järvenrantaniityt
Merenrantaniityt
Tulvaniityt
Suoniityt
Lehdes- ja vesaniityt
Hakamaan eli haat
Metsälaitumet

### **Maisemanhoito**

Maisemanhoidolla tarkoitetaan sellaisten hoitotoimenpiteiden suorittamista jotka edistävät maiseman, kulttuuriperinnön ja elinympäristöjen säilymistä. Maisemanhoidolla pyritään muun muassa estämään erilaisen luontotyyppien pusikoitumista tai häviämistä ja eliölajiston köyhtymistä. Avoimella maisemalla on muun muassa esteettistä ja kulttuurista arvoa, jota maisemanhoidon kautta pyritään säilyttämään ja nostamaan. (Ympäristöministeriö, 1992.) Maisemanhoito on ekosysteemipalvelujen tuottamista, kuten alla olevassa osiossa on tarkemmin esitetty (Saastamoinen, Kniivilä, Alahuhta, Arovuori, Kosenius, Horne, Otsamo ja Vaara, 2014).

## **Ekosysteemipalvelu**

Ekosysteemipalvelut ovat ekosysteemien tuottamien hyötyjä ja palveluita ihmiselle. Yksinkertainen esimerkki ekosysteemipalvelusta on pölyttäjähönteisten, kuten mehiläisten, suorittama pölytyspalvelu, mikä on välttämätöntä monien kasvien lisääntymiselle (Wratten, Sandhu, Cullen ja Constanza, 2013, 5). Ekosysteemipalvelut voidaan jakaa neljään luokkaan: tukipalvelut (esim. veden ja ravinteiden kierto, fotosynteesi), tuotantopalvelut (esim. ruoan, polttoaineen ja materiaalin tuotanto) sääntely- ja ylläpitopalvelut (esim. veden puhdistus, eroosion hallinta) sekä kulttuuripalvelut (immateriaaliset tuotokset kuten esim. esteettiset ja henkiset arvot, maisema-arvot) (Wratten ym., 2013; Saastamoinen ja kumppanit 2014, 42-44). Maisema onkin Saastamoisen ja kumppanien (2014, 80) mukaan yleisimmin koettu ekosysteemipalvelu.

Ekosysteemipalveluiden tärkeyttä on tutkittu paljon ja niiden on osoitettu olevan ihmisen olemassaololle välttämättömiä toteavat Wratten ja kumppanit (2013). Wratten ym. (2013) viittaavat Constazan ja kumppanien (1997) aiempaan tutkimukseen, jossa ekosysteemipalveluiden arvoksi maailmanlaajuisesti on arvioitu olevan 33 triljoonaa USD/vuosi. Arvio on kuitenkin saanut kritiikkiä koskien sen riittämättömyyttä johtuen siitä, että ekosysteemipalveluiden katsotaan olevan korvaamattomia ja siksi mittaamattoman arvokkaita. Samaan aikaan ekosysteemipalvelut kuitenkin heikkenevät maailmanlaajuisesti nopeammin kuin koskaan (Wratten ym, 2013). Syynä tähän ovat urbanisaatio ja maatalouden tehostumisen aiheuttamat muutokset ekosysteemeissä ja biodiversiteetin heikkeneminen (EASAC, 2009, 20).

## **Ulkoisvaikutukset ja julkishyödykkeet**

Luostarinen ja Yli-Viikari (1997, 37) kirjoittavat maisemanhoitoon ja maaseutuympäristöön liittyvistä käsitteistä tiivistetysti näin: Taloustieteen oppien mukaan yritystoiminnasta aiheutuu ulkoisvaikutuksia jotka voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Ulkoisvaikutukset ovat toiminnasta aiheutuvia seurauksia jotka eivät sisälly tuotteen tai palvelun markkinahintaan, mutta joilla on vaikutus ihmisten hyvinvointiin. Ulkoisvaikutusten määrittämiseen vaikuttavat muun muassa joko haitasta tai hyödyistä mahdollisesti maksettavat korvaukset, omistusoikeudelliset kysymykset sekä ulkoisvaikutusten tuottamisen tahallisuus tai tahattomuus. Maataloustuotannossa ehkä yleisin positiivinen ulkoisvaikutus on avoin maaseutumaisema, joka on samalla myös

julkishyödyke. Julkishyödykkeet ovat kaikille vapaasti käytettävissä eivätkä ne merkittävästi kulu käytössä. Julkishyödykkeet voivat olla saman aikaisesti monen ihmisen käytössä ilman, että niiden arvo vähenee. Lisäksi julkishyödykkeistä voivat nauttia myös sellaiset ihmiset jotka eivät lainkaan osallistu julkishyödykkeen tuottamiseen. Tästä johtuen julkishyödykkeiden tuottamiseen liittyy vapaamatkustus (free-riding) ilmiö, jolloin julkishyödykkeiden kuluttajat jättävät tietoisesti osallistumatta julkishyödykkeen tuotantokustannuksiin.

## **2.2 Alkutuotannon vaikutus ympäristöön**

### **2.2.1 Tuotantotapojen muutos ja kehitys**

Viljelytavan muuttuessa voimaperäisemmäksi 1860-luvulla alkoi heinän viljely pelloilla yleistyä. Sitä myötä perinteinen karjatalous alkoi vähentyä ja niittyjä alettiin raivata pelloiksi. Vuosien 1880-1920 välisenä aikana Suomen niittypinta-ala väheni yli puolella 580 000 hehtaariin ja samalla peltoala kasvoi yli kaksi- ja puolikertaisesti. Tultaessa 1930-luvulle luonnonniittyjä oli enää noin 300 000 hehtaari, joista noin puolelta vielä kerättiin vuosittain heinää. (Pykälä, 2001, 19-20). Vuosina 1991-1998 Suomessa tehtiin perinnemaisemien inventointi, jonka tuloksena koko maasta löydettiin vajaa 3700 arvokkaaksi luokiteltua perinnebiotooppikohdetta joiden yhteispinta-ala oli alle 19000 ha. Näistä alueista vain 57 %, eli noin 10 000 ha oli hoidon piirissä. Tämän jo kymmenen vuotta vanhan inventoinnin lisäksi on myöhemmin tehty täydennysinventointi ja laskennassa on otettu huomioon myös ympäristötuen alaista muuta luonnonlaidunala. Nämä kaikki eri inventoinnit huomioiden Suomen tämän hetkinen perinnemaisemien kokonaispinta-ala on arviolta 40 000 ha. Jatkuvassa hoidossa tästä kokonaisalasta on 30 000 ha. (Kempainen ja Lehtomaa, 2009.)

Maatalouden kehittyminen ja kiihtynyt rakennemuutos ovat vaikuttaneet tuotantotapojen muuttumisen lisäksi maatalouden tuotantosuuntien eriytymiseen, alueelliseen keskittymiseen sekä tilakoon kasvuun. Suomen EU-jäsenyyden aikana tilojen määrä on vähentynyt noin 46 prosentilla vuoteen 2016 mennessä. Hieman yli kahdenkymmenen vuoden aikana Suomen tilalukumäärä on pudonnut noin puolella vajaasta 100 000:sta tilasta 51 600:an tilaan. Eläin- ja kasvintuotanto ovat pääasiassa erillään toisistaan ja

kasvintuotanto on pääasiallinen tuotantosuunta jo 70 prosentilla tiloista. Vuonna 2016 vain 25 prosenttia kaikista tiloista oli kotieläintiloja, kun vielä 1995 joka toinen tila luokiteltiin kotieläintilaksi. (Niemi & Väre, 2017.)

Tuotantotavan tehostumisen myötä laiduntaminen on yhä vähäisempää varsinkin lypsykarjatiljoilla. Laiduntaminen on jo pitkään painottunut yhä enemmän peltolaiduntamiseen viljellyllä nurmella luonnonlaidunten sijaan. Taustalla on peltojen parempi tuottokyky sekä viljellyn nurmen parempi ravitsevuus ja sulavuus sekä siitä saatavat paremmat tuotokset niin maidossa kuin lihassa (Luukkonen, Kurppa ja Räikkönen, 2013). Toisaalta eräs tutkimus puoltavat myös joidenkin luonnonlaidunalueiden hyvää ravitsevuutta ja soveltuvuutta esimerkiksi hevosille (Saastamoinen, Herzon, Särkijärvi, Schreurs ja Myllymäki, 2017.) Lisäksi peltojen hoito ja aitaaminen ovat helpompaa kuin vastaavat työt vaikeakulkuisessa maastossa. Kotieläintilojen vähyys ja tuotantoyksiköiden koko ovat osatekijöitä laiduntamisen vähenemiselle, mutta myös laidunalueiden saatavuus sopivalta etäisyydeltä, niiden koko sekä työmäärä vaikuttavat asiaan. Luonnonlaitumia hyödynnetään nykyään pääasiassa emolehmä- ja lammastuotannossa, koska ne soveltuvat esimerkiksi lypsylehmiä paremmin kuljetettavaksi kauemmas tilakeskuksesta. Luukkosen ja kumppanien, 2013, mukaan emolehmät ja lampaat pärjäävät myös vaihtelevalla ja ravintoarvoltaan niukemmalla ravinnolla haastavimmissakin luonnonoloissa. Alkuperäisrodut ovat erityisen hyvin soveltuvia maisemalaiduntamiseen, sillä ne ovat kokonsa puolesta pienempiä ja ketterämpiä kuin valtarodut ja pärjäävät lisäksi paremmin vaatimattomalla ravinnolla (Luukkonen, Kurppa & Räikkönen, 2013).

### 2.2.2 Eläintuotannon ympäristövaikutukset

Maatalouden ympäristövaikutukset puhuttavat nykypäivänä paljon. Maataloutta kritisoidaan sen aiheuttamista kielteisistä ympäristövaikutuksista kuten vesistöjen rehevöitymisestä, eroosiosta sekä erilaisista päästöistä ilmakehään. Maataloudesta syntyy kuitenkin myös myönteisiä ympäristövaikutuksia kuten ekosysteemipalveluita sekä biodiversiteettiä eli luonnon monimuotoisuutta tukevia vaikutuksia. (Niemi & Väre, 2017.) Karjankasvatuksen ja laiduntamisen ympäristövaikutuksia on tutkittu pääasiassa tavanomaisen lihantuotannon ja peltolaiduntamisen näkökulmasta, kuten myös Pesosen ja Huuskosen (2014) julkaisussa. Luonnonlaiduntaminen eroaa kuitenkin

peltolaiduntamisesta muun muassa kasvilajien, maan viljavuuden ja kasvuston ravitsevuuden osalta sekä alueen käyttöön liittyvistä toimenpiteiden rajoitteista. Tästä syystä kaikkia laiduntamiseen liittyviä seikkoja ei pysty suoraan tai täysin liittämään luonnonlaiduntamista koskevaksi, esimerkiksi kun puhutaan laitumen lannoittamisesta tai laitumen kasvilajeista ja niiden vaikutuksesta ympäristöön.

Yleisesti karjankasvatuksen katsotaan aiheuttavan monia ympäristöhaittoja maailmanlaajuisesti. Swain, Blomqvist, McNamara ja Ripple (2018) nostavat esiin karjankasvatuksen aiheuttamia haittoja Etelä-Amerikassa, missä karjankasvatus ja laiduntaminen johtavat sademetsän raivaamiseen uusiksi laidunalueiksi. Pesonen ja Huuskonen, 2014, ovat niin ikään tutkineet naudanlihantuotannon ympäristövaikutuksia. He esittävät, että nautakarja aiheuttaa suurimman osan kasvihuonepäästöistä, 2128 CO<sub>2</sub>-ekvivalenttia, verrattuna muihin lihan tuotantomuotoihin muun muassa koska niiden tarvitsema maa-ala on suuri. Pienmärehitijöiden, kuten lampaiden, kasvihuonepäästöt ovat sen sijaan huomattavasti pienemmän, 474 CO<sub>2</sub>-ekvivalenttia tuotettua lihakilogrammaa kohden. Märehitijöiden kasvatuksesta syntyy kaikkia kasvihuonekaasuja, eli hiilidioksidia, metaania, typen oksideja sekä ammoniakkia. Metaanin tuotanto kuuluu väistämättä märehitijän ruoansulatuksen sivutuotteeksi ja typen oksideja sekä ammoniakkia pääsee vapautumaan muun muassa lannasta. Alkukesän laidunten raakavalkuaispitoisuus on suuri, eivätkä laiduneläimet pysty hyödyntämään kaikkea, vaan ylimääräinen typpi erittyy sonnassa ja virtsassa takaisin laitumelle, josta syntyy typpipäästöjä. Laiduntamisesta syntyviä typpi- ja metaanipäästöjä voidaan yrittää vähentää laidunkierron suunnittelulla, antamalla laidunalueelle aikaa kasvaa riittävästi laidunnusten välissä ja parantamalla hajottajien elinoloja. Muita keinoja metaanin tuotannon vähentämiseksi on pyrkiä esimerkiksi välttämään liiallista valkuaisruokintaa ja lisäämällä väkirehujen osuutta ruokinnassa. (Pesonen & Huuskonen, 2014.) Luonnonlaitumella laiduntavan eläimen ruokintaan ei voida kuitenkaan juuri vaikuttaa, vaan mahdolliset muutokset ruokinnassa on tehtävä sisäruokintakaudella.

Eläinten aiheuttama rasitus laidunalaan vaikuttaa suuresti laiduntamisen ympäristövaikutukseen. Liian suuri laidunpaine näkyy ylilaidunnuksena ja maanpinnan altistumisen tuuli- ja vesieroosiolle, mikä vuorostaan heikentää maan laatua ja voi johtaa vesistöjen rehevöitymiseen. Laidunpaineen pysyessä sopivana on laiduntamisella kuitenkin myönteisiä vaikutuksia. Koska tärkeimmät laiduneläimemme ovat märehitijöitä

ovat nurmi- ja heinäkasvit niiden ensisijainen ravinnonlähde. Naudan- ja lampaanlihantuotanto ovat siis riippuvaisia nurmituotannosta sekä laidunnurmista. Kaikenlaiset nurmet ovat ympäristön kannalta hyviä kasveja, sillä niiden kasvaessa ne sitovat hiiltä, suojaavat maaperää eroosiolta sekä parantavat laajan juuriston avulla maaperän rakennetta. Nurmiviljely, luonnonlaitumet sekä lannan levittäminen ylläpitävät ja jopa lisäävät maan multavuutta, eli kasvattavat maaperään sitoutuneen hiilen määrää. Laiduntavien eläinten jätökset lisäävät maan biologista aktiivisuutta ja hiilen sidontaa maaperässä. Tehokkaalla hiilensidonnalla voidaan katsoa olevan naudanhoidon hiilijalanjälkeä vähentävä vaikutus ja sitä kautta voidaan arvottaa ja perustella nautakarjan kasvatusta varsinkin muuhun maataloustuotantoon soveltumattomilla alueilla. (Pesonen ja Huuskonen, 2014; Poeplau, Bolinder, Eriksson, Lundblad ja Kätterer, 2015.)

Laiduntaminen parantaa luonnon monimuotoisuutta, sillä se rikastuttaa laidunalueen biologista toimintaa ja antaa näin useammalle eliölajille elinmahdollisuuden. Pykälän (2001) mukaan laidunnuksesta hyötyviä lajeja on enemmän kuin siitä kärsiviä. Biodiversiteetti käsittää lajikirjon ja geneettisen monimuotoisuuden lisäksi myös biotooppien, eli elinympäristöjen monimuotoisuuden, jota näiden alueiden hoitamisella pyritään edistämään (WRI, IUCN & UNEP, 1995). Maisemanhoitolaiduntaminen auttaa säilyttämään erilaisia luontotyyppisiä niille tyypillisessä kunnossa ja estää niiden pusikoitumista ja metsittymistä. Niemi ja Väre (2017) painottavat luonnon monimuotoisuuden heikkenemisellä olevan suuria kielteisiä vaikutuksia ympäristölle. Luonnon monimuotoisuus toimii perustana kaikelle elolliselle ja monet lajit ovat riippuvaisia toisistaan. Monimuotoisuus toimii myös ekosysteemien sopeutumista parantavana tekijänä olosuhteiden muuttuessa, kuten esimerkiksi ilmaston muuttuessa. (Niemi & Väre, 2017.) Lisäksi laiduntamisella voidaan sekä tuottaa että tukea ekosysteemipalveluita. Ekosysteemipalvelut ovat aiemmin esitetyn mukaan luonnon ihmiselle tuottamia hyötyjä. Näistä laiduntamiselle oleellisimpia ovat ruoan sekä maisema-arvojen tuottaminen (Wratten ym., 2013; Niemi & Väre, 2017).

### 2.3 Maisemanhoito Suomessa

Perinnebiotooppien hoidon ja luonnon monimuotoisuuden edistämisen erityistukien vaikutusta on tutkittu vuonna 2004 Suomen ympäristökeskuksessa. Tutkimuksen loppuraportista todetaan, että perinnebiotooppien hoidon tuki on ollut yksi tehokkaimpia tapoja edistää maatalousluonnon monimuotoisuutta. Perinnebiotooppien hoidon tuella on lisäksi ollut suuri vaikutus näiden alueiden pysymiseen hoidon piirissä. Hoidon piirissä olevasta alasta eri luontotyyppit ovat pääasiassa hyvin edustettuja. Vain ketojen, kallioketojen sekä arvokkaiksi perinnebiotoopeiksi luokiteltujen kohteiden määrä oli jäänyt vähäiseksi. Tutkimus sijoittui Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaan alueelle, pääasiassa sellaisille hoitokohteille jotka olivat erityisympäristötuen piirissä jo toista kertaa. (Schulman, Heiliö ja Pykälä, 2006.)

Schulmanin ja kumppanien (2006) tutkimuksen mukaan valtaosa vuonna 2004 tukea saaneista tiloista oli nautakarjatilaja, joista lypsykarjatalous oli suurin yksittäinen tuotantosuunta. Jopa 60 %:lla tutkimukseen osallistuneista tiloista päätuotantosuunta oli nautakarjatalous. Lammastalous oli päätuotantosuuntana vain 8 %:lla tutkimukseen osallistuneista tiloista. Samaan aikaan noin neljäsosalla perinnebiotooppien erityistukea saaneista kohteista pääasiallinen laiduneläimenä oli lammas. Naudat olivat pääasiallinen laiduneläin kahdella kolmasosalla kohteista. Tulosten mukaan kohteiden hoito vaikutti vuonna 2004 olevan varsin vakiintunutta. Yli 70 %:lla alueista hoito jatkui jo toista tukikautta ja yli puolet kohteista oli ollut hoidon piirissä jo ennen erityistuen saamista. Toisella tukikaudella 2002 lähtien uusia hoitokohteita tuli vähiten Uudenmaan alueella, vain 18 %:n lisäyksellä. Erityistukea saaneet viljelijät eivät vuonna 2004 poikenneet ikänsä puolesta muusta viljelijäväestöstä. Uudellamaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla keskimääräinen erityissopimusala tilaa kohden oli vuonna 2004 14 ha, johtuen rannikkoalueelle ominaisista merenrantaniityistä. Vastaava luku Pirkanmaalla oli samana aikana 5 ha. Uudenmaan alueella yleisimmät luontotyyppit olivat merenrantaniitty, metsälaidun, hakamaa, tuore niitty, järvenrantaniitty sekä entinen pelto. Suurimmat keskipinta-alat luontotyypeittäin olivat merenrantaniityillä ja järvenrantaniityillä, joissa keskipinta-ala ylitti 10 ha. Seuraavaksi suurimpia tyyppisiä olivat metsälaitumet sekä kangasmetsät, joiden keskimääräinen koko oli yli 5 ha. Niittyjen ja hakamaiden keskikoko oli noin 2 hehtaaria. (Schulman, Heiliö ja Pykälä, 2006.)

Maa- ja metsätalousministeriö on julkaissut vuoden 2016 alussa jälkiarviointiraportin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2007-2013. Raportista selviää, että perinnebiotooppien hoitosopimuksia esiintyi suhteellisesti eniten Lapin, Etelä-Savon sekä Kainuun Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskusten (jatkossa ELY-keskus) alueilla. Vähiten hoitosopimuksia oli Uudenmaan, Kymenlaakson, Etelä-Pohjanmaan, Pirkanmaan sekä Keksi-Suomen ELY-keskusten alueella. Ohjelmakauden 2007-2013 perinnebiotooppien hoidon toimenpidettä toteutettiin noin 22 750 hehtaarilla. Tavoitteena oli 28 000 hehtaarin toteutusala. Toimenpidettä käyttäneet tilat pitivät toimenpidettä hyvin käyttökelpoisena. Lisäksi eläintilat pitivät toimenpidettä kasvitiloja käyttökelpoisempina. Perinnebiotooppien hoidon toimenpidettä toteutti 4 % kaikista tiloista. Maatalousmaiseman ja luonnon monimuotoisuuden toimenpidettä toteutettiin edellisellä toimintakaudella vain 3,6 %:lla tiloista, pääasiassa pienillä tiloilla jotka olivat vanhempien viljelijöiden omistuksessa. Myöskin tätä toimenpidettä pidettiin viljelijöiden keskuudessa käyttökelpoisena ja toimenpidettä haluttiin toteuttaa pääasiassa ympäristösyistä. Toimenpiteen tavoitteellinen toteuttamisala 10 00 hehtaaria jäi kuitenkin saavuttamatta. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2016.)

Uudenmaan ELY-keskuksesta annetun Maaseutuohjelma vuosiraportin 2017 mukaan Uudellamaalla oli kyseisen vuoden loppuun mennessä tehty 145 maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisema hoidonsopimusta. Sopimuksia oli 103:lla tilalla, sopimusalan kattaessa 2288 hehtaaria. Samoilla tiloilla oli siis useampia sopimuksia ja keskimääräinen hoitoala oli 22,21 hehtaaria per tila. Raportissa annettujen tietojen perusteella voidaan todeta kiinnostuksen maisemanhoitoa kohtaan nousseen edelleen nykyisellä ohjelmakaudella. Jo seuraavana vuonna 2018 tehtyjen maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimusten määrä oli noussut 165 kappaleeseen. Uudeltamaalta löytyy edelleen hoidon ulkopuolella olevia luontoarvoiltaan ja kulttuurihistorialtaan arvokkaita alueita, joiden saaminen hoidon piiriin olisi tärkeää. Pelkästään hoitoon sopivia perinnebiotooppeja on alueella arvioitu olevan noin 5500 hehtaaria. (Asiantuntialausunto, Kitula Jarmo, Uudenmaan ELY-keskus, 21.6.2018)



## 2.4 Maisemanhoidon tuki

Maisemanhoitoa on tuettu EU:ssa jo vuodesta 1995 lähtien ympäristötukijärjestelmän kautta (Schulman, Heiliölä ja Pykälä, 2006). Ohjelmakaudella 2014-2020 järjestelmä on kulkenut nimellä ympäristökorvausjärjestelmä. Ympäristökorvausjärjestelmän on EU:n osarahoitteinen tukijärjestelmä, jonka rahoitusosuudet jakautuvat EU:n ja Suomen välille keskimäärin prosenttein 28- 72 (Niemi & Ahlstedt, 2014, 51). Ympäristökorvauksen rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014-2020 oli maa- ja metsätalousministeriön ennakoarvion mukaan 1586 miljoonaa euroa (Antikainen, Kahila, Palvalainen, Pyykkönen ja Yli-Koski, 2014, 56-57). Vuonna 2014 Suomen ympäristökorvauksen suuruudeksi arvioitiin 368 miljoonaa euroa, josta Suomen rahoitusosuus oli reilu 260 miljoonaa euroa (Niemi, Liesivaara, Lehtonen, Huan-Niemi, Kettunen, Kassi, Ja Toikkanen, 2014, 17). Niemen ja kumppanien (2014, 16) mukaan ympäristökorvaus on yhdessä luonnonhaittakorvauksen kanssa rahallisesti suurimpia tukimuotoja Euroopan yhteisen maatalouspolitiikan II pilarissa, joka pitää sisällään maaseudun kehittämisen tukia.

Maisemanhoidon tuki kuuluu ympäristökorvauksen alaisten ympäristösopimusten piiriin. Ohjelmakaudella 2014-2020 viljelijöillä on valittavissa viisi erilaista ympäristösopimusmuotoa. Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoidon lisäksi viljelijät voivat saada tukea myös kosteikkojen hoidosta, kurki-hanki- ja joutsenpelloista, alkuperäisrotujen kasvattamisesta sekä alkuperäiskasvien ylläpidosta ja säilyttämisestä. (Maaseutuvirasto, 2018a.) Tässä tutkielmassa huomio keskittyy maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoidon tukeen.

### 2.4.1 Maatalousluonnon monimuotoisuus ja maisemanhoito (perinnebiotoopit, luonnonlaitumet)

Maisemanhoitoa tuetaan, koska hoidetun maaseutumaiseman on ymmärretty tuottavan monia hyviä ulkoisvaikutuksia yhteiskunnalle. Avointa ja hoidettua maaseutumaisemaa on ilo katsoa ja se on osa kulttuuriperintöämme. Maisemanhoidolla voidaan luoda ja ylläpitää virkistysmahdollisuuksia ihmisille niin maaseudulla kuin kaupunkienkin läheisyydessä. Laiduntava eläin luo positiivisen vaikutelman ja tuottaa näin jo itsessään

myönteisiä ulkoisvaikutuksia. Lisäksi maisemanhoidolla on merkittävä vaikutus alueen lintu- kasvi- ja eläinlajeille.

Maatalousluonnon ja maiseman hoitotoimenpiteiden tavoitteena on ylläpitää ja edistää luonnon monimuotoisuutta sekä ylläpitää avointa ympäristöä. Hoidolla halutaan myös parantaa ja ylläpitää uhanalaisten eliölajien ja niiden elinympäristöjen säilymistä. Hoitotyön päätavoite on nostaa alueen luonto- ja maisema-arvoja luonnonvarojen kestävästi hyödyntäen. Maisemanhoidon tukea voidaan maksaa perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten lisäksi tietyistä luontoarvoiltaan erityisistä metsään rajoittuvista pellon reuna-alueista sekä pellon ja tien tai pellon ja vesistön välisistä reuna-alueista sekä peltoalueiden metsäsaarekkeista. Maisemanhoidon tukea ei voida maksaa alueille jotka ovat liian kallioisia tai metsätalouksikäytössä olevaa alaa, pihanurmikkoa, puutarhaa tai puistoaluetta tai sellaisista alaa jonka maisemaa ei voida hoitotoimenpiteillä selvästi muuttaa. (Maaseutuvirasto, 2017; Maaseutuvirasto 2018b.) Maaseutuviraston määritelmän mukaan perinnebiotooppi on ”keto, niitty, rantaniitty, lehdesniitty, hakamaa, metsälaidun tai nummi, jossa on nähtävissä selvästi merkkejä aiemmasta laidunnuksesta tai alueen käytöstä karjan rehuntuotantoon.” Luonnonlaidun on vuorostaan pellon ulkopuolinen laidunalue, jota ei kuitenkaan voida luokitella perinnebiotoopiksi tai kunnostettavaksi perinnebiotoopiksi. Reunavyöhyke voi olla avoin, puoliavoin tai suljettu, monikerroksinen ja lajistoltaan monimuotoinen rajavyöhyke pellon ja metsän, tien tai vesistön välillä. Reunavyöhykkeet tarjoavat suojaa, ravintoa ja pesimäpaikkoja monille eläimille ja ovat osa monimuotoista maaseutumaisemaa. (Metsäkeskus, 2016.)

Maisemanhoidon tukea maksetaan pinta-alaperusteisesti kuten muitakin maataloustukia. Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoidon sopimuksesta maksetaan 450€/ha/vuosi. Tietyille valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaille perinnebiotooppikohteille maksetaan korkeampaa korvausta, 600€/ha/vuosi. Lisäksi lohkoille, jotka ovat maankäyttölajiltaan luonnonlaidunta ja-niittyä, maksetaan perustukea 121,72 €/ha sekä luonnonhaittakorvausta 272 €/ha AB-alueella. Näin ollen kotieläintilalle maksettava kokonaistukisumma ehdot täyttävästä luonnonlaidunkohteesta voi parhaimmillaan olla noin 840-990 euroa hehtaarilta (Maaseutuvirasto, 2018a, Maaseutuvirasto, 2017).

Ympäristösopimukset ovat viisi vuotisia ja niitä voi hakea oman alueen ELY-keskuksesta vuosittain viimeistään päätukihaun yhteydessä. Sopimusvuosi lasketaan alkavaksi 1.5 ja päättyy 30.4, kuten tukihaussa yleensä. Tukea voivat hake sekä aktiiviviljelijät, mukaan lukien maataloutta harjoittavat osakeyhtiöt, että rekisteröidyt yhdistyksetkin. Yksittäisen sopimuskohteen vähimmäispinta-ala on 0,3 hehtaaria maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimuksissa. Hakeakseen ympäristösopimusta hakijan ei tarvitse sitoutua ympäristösitoumukseen. Tärkeä osa hoitosopimuksen hakemista on hoitosuunnitelman laatiminen. Hoitosuunnitelmassa tulee määrittää hoidettavan kohteen rajat sekä pinta-ala ja tehdä selvitys suoritettavista hoitotoimenpiteistä, perustamistoimenpiteistä lähtien. Oleellinen osa hoitosuunnitelmaa on määrittää hoitotyön tavoitteet ja arvioida hoidon vaikutusta ympäristöön ja maisemaan. (Maaseutuvirasto, 2017.)

Tuen myöntämisen edellytyksenä on täydentävien ehtojen maatalousmaan säilyttämisvaatimuksen (avoimena pidon) ylittävät toimenpiteet. Tukijärjestelmän ehtojen mukaan korvausta ei voida maksaa toimenpiteistä, joita hakija on veloitettu suorittamaan jo muiden tukien saamiseksi tai täydentävien ehtojen kautta. Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että jokainen tukimuoto edellyttää erillisiä toimenpiteitä, jotta tuenmaksulle olisi riittävät perusteet. Sopimuskauden aikana tulee myös pitää vuosittain lohko kohtaista hoitopäiväkirjaa kohteessa suoritetuista hoitotoimenpiteistä kuten laidunnuksesta, niitosta ja raivaustyöstä. Maaseutuviraston ohjeiden mukaan perinnebiotoopeiksi luokiteltujen alueiden hoidossa tulisi painottaa monimuotisuutta tukevia hoitotoimenpiteitä, kun taas muissa kohteissa maiseman hoito voi olla ensisijainen hoitotavoite. Alueiden hoito laiduntamalla tulee olla suunniteltu siten, ettei se rasita ympäristöä, mutta hoitotyön tulos on silti riittävän tehokasta. Laidunnus ei siis saa aiheuttaa alueen rehevöitymistä tai eroosiota. Tästä syystä eläinten lisäruokinta ja pelkkä yölaiduntaminen perinnebiotoopeilla ja luonnonlaitumilla on kielletty. Hoitotyön vaikuttavuutta voidaan säätää oikealla laidunpaineella, eli mitoittamalla kohteelle sopiva määrä eläimiä pinta-alaa kohden. (Maaseutuvirasto, 2017.)

#### 2.4.2 Ei-tuotannollisten investointien korvaus

Uudiskohteessa joudutaan yleensä aloittamaan alueen alkuraivauksella ja aitaamisella, mikäli aluetta hoidetaan laiduntamalla. Yleensä maisemanhoidon aloittaminen aiheuttaakin suurimmat kustannukset verrattuna muiden sopimusvuosien hoitokustannuksiin. Hoitokohteen alkuraivaukseen voi hakea ei-tuotannollisten investointien korvausta, jos hoitokohde on kunnostuskelpoinen perinnebiotooppi tai luonnonlaidun. Maaseutuviraston mukaan korvauksen saamisen edellytyksenä on, että alueella on ”monipuolisen kasvillisuuden ja eläimistön elinympäristöjä, pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyvää maaseudun kulttuuriperintöä tai maisemallisia arvoja.” Investointikorvausta haettaessa hakija sitoutuu myös tekemään kohteelle viisivuotisen hoitosopimuksen alkuraivauksen jälkeen. Investointikorvausta voidaan myöntää puiden ja pensaiden raivaukseen ja raivausjätteen sekä muun kasvillisuuden poistamiseen alueelta, karjatalouden rakennelmien ja rakenteiden kunnostamiseen sekä alueen aitaamiseen. Muuten alue on pidettävä luonnontilaisena, eli sitä ei saa muokata, ojittaa, metsittää, lannoittaa tai käsitellä torunta-aineilla. Investointihakemuksessa vaaditaan tarkka kuvaus alueesta sekä selvitys hankkeesta siihen kuuluvista toimenpiteistä ja kustannuksista. Korvaus on hehtaarikohtainen ja korvaustasoja on kolme, alueen koosta riippuen. Korvaustasot ovat 1862 €/ha enintään 3 hehtaarin alueesta, 1108 €/ha yli 3, mutta enintään 10 hehtaarin alueesta ja 754 €/ha yli 10 hehtaarin ylittävistä alueista. (Maaseutuvirasto, 2017.)

### 3 Teoreettinen lähestymistapa

#### 3.1 Resurssipohjainen teoria

Yritysteoriassa strategiat ja strateginen johtaminen ovat oleellisimpia asioita yrityksen menestymisen kannalta. Strategialla tarkoitetaan yrityksen toimintaa ja resurssien käyttöä ohjaavaa yleistä toimintamallia. Strategian avulla yritys pyrkii toteuttamaan asetettua visioita ja missioita. (Ohlson, 2004; 21-76.) Strategiseen johtamiseen kuuluu resurssipohjainen teoria, jolla pyritään selittämään yritysten kykyä saavuttaa kilpailuetua (Barney & Clark, 2007). Barney ja Clark, 2007, esittävät resurssipohjaisen teorian pääkehittäjiksi Wernerfelt (1984), Rumelt (1984), Barney (1986) sekä Diericks ja Cool (1989). Nämä edellä mainitut teorian kehittäjät selittävät yrityksen mahdollisuutta menestyä ja saavuttaa kilpailuetua yrityksen käytettävissä olevien resurssien kautta. Wernerfeltin (1984) alkuperäistä yrityksen resursseja painottavaa kilpailuetuteoriaa kutsuttiin aluksi resurssipohjaiseksi näkemykseksi, sillä se käsitteli samaa kilpailuetuteoriaa kuin Michael Porterin julkaisu vuodelta 1980, mutta yrityksen resursseja lähtökohtana pitäen.

Penrose esitti jo vuonna 1959, että yritysten hallussa olevissa resursseissa on eroja, myös toimialojen sisällä. Tämä osoittaa sen, miksi yritysten kyvyssä menestyä ja saavuttaa kilpailuetua on eroja. Resursseilla tarkoitetaan kaikkia niitä aineellisia ja aineettomia voimavaroja jotka yrityksellä on käytettävissään tietynä ajanjaksona, kuten esimerkiksi osaavaa työvoimaa, brändejä, yhteistyökumppanit, kalusto sekä pääomaa. Wernerfeltin, 1984, mukaan resursseiksi voidaan määrittää kaikki mitä voidaan katsoa olevan tietyn yrityksen vahvuuksia vai heikkouksia. (Wernerfelt, 1984).

Kilpailuedulla luodaan asema, jossa yritys pystyy tai sillä on edellytykset pystyä tuottamaan kilpailijoitaan parempaa tulosta samoilla markkinoilla (Grant, 2008). Grantin (2008) mukaan kilpailuetu syntyy sisäisten ja ulkoisten muuttujien synnyttämänä. Sisäisiin muuttujiin kuuluu yritysten kyky olla luovia ja innovatiivisia, mikä vaihtelee suuresti yritysten välillä. Ulkoisiin muuttujiin lukeutuvat muun muassa markkinoilla tapahtuvat muutokset hinnoissa ja kysynnässä sekä teknologiset muutokset. Kyky mukautua muutoksiin ja hyödyntää niitä vaikuttaa yritysten mahdollisuuksiin saavuttaa

kilpailuetua kilpailijoihin nähden. Ulkoisten muuttujien tapauksessa kilpailuetu voidaan saavuttaa nopealla mukautumisella muutosten sattuessa tai ennakoimalla tulevia muutoksia jo etukäteen. Yritys voi kuitenkin itse olla muutoksen luoja innovaatioiden kautta. Tällöin muutos on sisäinen ja voi suoraan vaikuttaa yrityksen kilpailuasemaan tai olla välillinen tekijä yrityksen kilpailuedun muodostamiselle. Grant (2008) nostaa esiin strategisten innovaatioiden merkityksen kilpailuedun saavuttamisessa. Strategisella innovaatiolla tarkoitetaan muun muassa organisaation, toimintamallien, tuotteiden tai toimitustapojen kehittämistä enemmän lisäarvoa tuottavammiksi. Yleensä strategisten innovaatioiden kautta syntyy jokin aivan uusi toimintatapa, markkina tai luodaan uusi asiakaskunta.

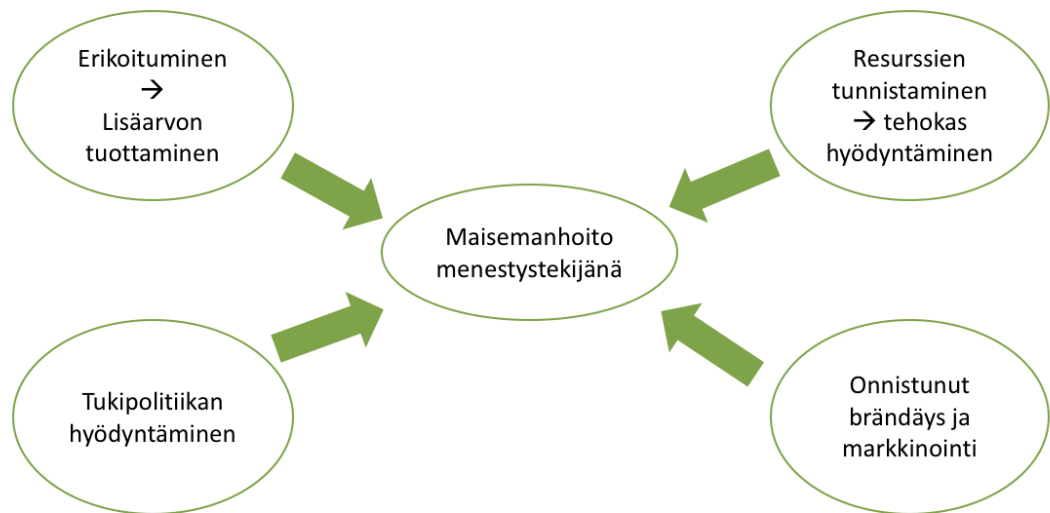
### **3.2 Teoreettinen viitekehys**

Maatilayritykset hakevat kilpailuetua samoilla periaatteilla kuten muutkin yritykset. Kaksi yleisintä strategiaa kilpailuedun saavuttamiseksi ovat hintakilpailu ja erikoistuminen. Erikoistumis-strategian kautta yritys pyrkii tuottamaan kilpailijoiden tuotteista eroavia hyödykkeitä, jotka tuottavat asiakkaalle lisäarvoa. Erikoistumiseen liitetään vahvasti käsitys laadusta ja sen tuottamasta lisäarvosta, josta asiakas on valmis maksamaan korkeampaa hintaa. Erikoistuminen voidaan toteuttaa monella eri osa-alueella, kuten itse tuotteella, markkinoinnilla, toimitustavalla tai muilla tavoilla. Erikoistuminen ei kuitenkaan ole ilmaista, vaan aiheuttaa yritykselle kustannuksia, jotka pitää huomioida hinnoittelussa. Erikoistumis-strategiaa noudattavien yritysten tulee pystyä hinnoittelemaan tuotteensa siten, että tuotteesta saatava lisähinta kattaa erikoistumisesta syntyvät kustannukset. (Porter 1985,14.)

Maisemanhoitoa harjoittavat maatilayritykset ovat valinneet strategiseksi suuntaukseksi erikoistumisen. Sellaiset maatilayritykset haluavat tuottaa lihaa valtavirrasta ja tehokasvatustavasta poikkeavalla tavalla ja hyödyntää tuotannossaan muun muassa pellon ulkopuolisia alueita. Ympäristökorvausjärjestelmä tarjoaa toiminnalle merkittävää taloudellista tukea, jolla on vaikutus toiminnan kiinnostavuuteen. Resurssipohjaisen teorian avulla voidaan lähestyä maisemanhoitoa niin yritysjohton kuin liiketaloudellisesta näkökulmasta (Peteraf ja Barney, 2003). Maisemanhoito voidaan nähdä itsenäisenä osana tilan toimintaa ja pellon ulkopuoliset alueet osana tilan

käytettävissä olevia resursseja. Näin ollen sellaisten alueiden hyödyntäminen tilan toiminnassa voidaan katsoa olevan resurssien tehokasta käyttöä. Resurssien tehokas käyttö ja tukipolitiikan hyödyntäminen voivat oletetusti olla merkittävä menestystekijä maisemanhoitoa harjoittavissa maatilayrityksessä. Kuten kaikessa liiketoiminnassa, myös maisemanhoidossa tavoitteena on taloudellisen hyödyn tuottaminen yrityksen omistajalle. Tämä tavoite voi toteutua suoraan tukien maksimoinnin tai tuotteista saatavien myyntitulojen kautta. Toisaalta toiminnalla voi myös olla muita tavoitteita, jo pelkästään tukiehtojen velvoitteiden kautta. Ympäristön tilan ja hoidetun maalaismaiseman vaaliminen voivat myös olla tärkeitä toiminnan tavoitteita taloudellisen hyödyn ohella. Vastaaviin johtopäätöksiin on myös päätenyt Birge (2015), joka tutki maisemanhoitoa ja maisemanhoitoon liittyviä tavoitteita lisensiaatintutkielmassaan.

Maisemanhoidosta ja laiduntamisesta aiheutuu yrittäjälle kustannuksia muun muassa kuljetusten, eläinten tarkkailun, aitauskustannusten ja eläinten hitaamman kasvun kautta. Nämä kustannukset tulisi ihannetilanteessa pystyä kattamaan lihasta saatavalla hinnalla. Toisaalta maisemalaiduntamisen kautta voidaan nostaa lihan myyntihintaa muun muassa tuotteen tarinaa, eettisyyttä ja lisäarvoa korostamalla. Luonnonlaidunliha myydään yleensä suoramyyntinä tilalta asiakkaille ilma välikäsiä. Sitä kautta tuottaja pystyy itse paremmin vaikuttamaan tuotteesta saamaansa hintaan sekä markkinoimaan sitä haluamallaan tavalla. Monesti luonnonlaitumilla laiduntaneiden eläinten lihaa markkinoidaan tarinoiden, brändien sekä eettisten arvojen, kuten eläinten hyvinvoinnin ja ympäristöystävällisyyden kautta. Nämä tekijät luovat tuotteelle lisäarvoa ja tekevät niistä ainutlaatuisia ja eriytyviä kilpailijoiden tuotteisiin verrattuna. Luonnonlaidunlihan lisäarvon korostamiseksi on tehty paljon työtä muun muassa Ruotsissa. Luonnonlaidunlihalle on luotu oma konsepti, joka rakentuu ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin kannalta eettiseen tuotantotapaan (Ekelund ja Isgren, 2013; Naturbeteskött Sverige Ideell förening, 2017). Myös WWF tukee julkaisemassaan lihaoppaassaan tämän tyyppisen kotimaisen luonnonlaidunlihan kuluttamista muista tuotantotavoista tai- maista peräisin olevaan lihaan verrattuna (WWF:n lihaopas, 2018). Alla olevassa kuviossa 1 on esitetty tiivistetysti mitkä kaikki osatekijät myötävaikuttavat siihen, että maisemanhoito voi olla menestystekijä maatilayrityksessä.



KUVIO 1. Maisemanhoidon osatekijät

## 4 Tutkimusmenetelmä ja –aineisto

### 4.1. Menetelmän valinta

#### 4.1.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimus suoritettiin kvalitatiivisin, eli laadullisin menetelmin tutkimuskysymysten luonteesta johtuen. Tutkimuksen lähestymistapa on asioiden, eli tässä tapauksessa maatilayritysten toimintamallien, ymmärtämiseen tähtäävä (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2003). Tutkimusaiheesta ei ole saatavilla paljon tietoa, sillä aihetta ei juuri ole tutkittu. Lisäksi aihetta tarkasteltiin tutkimuskohteiden subjektiivisen näkemyksen kautta. Haastattelututkimuksessa haastateltava on suuressa roolissa ja voi haastattelun lajista riippuen vastata hyvinkin vapaamuotoisesti esitettyihin kysymyksiin tai haastatteluteemoihin. Haastattelu on hyvä tapa lähestyä tutkittavaa aihetta, sillä lähtökohtaisesti voidaan olettaa haastattelujen tuottavat hyvin erilaisia vastauksia eri haastateltavien kesken. Haastattelun etuna verrattuna kyselytutkimukseen on mahdollisuus esittää tarkentavia lisäkysymyksiä ja syventää saatavia tietoja. (Hirsjärvi ja



Hurme 2001.) Haastattelutyypiksi valikoitui puolistrukturoitu haastattelu, jossa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole ennalta määritelty vaan haastateltavat saavat vastata vapaasti (Hirsjärvi ja Hurme, 2001). Haastattelujen avulla saatiin yksilöllistä ja tilakohtaista tietoa tutkittavasta aiheesta, eli maisemanhoitoa harjoittavien tilojen taloudellisesta menestymisestä ja siihen vaikuttavista asioista.

#### 4.1.2 Teemahaastattelut

Haastattelut suoritettiin 2018 elokuun ja syyskuun aikana ja haastattelujen lopullinen määrä oli 5 kappaletta. Viiden haastattelun katsottiin antavan riittävät tiedot tutkimusta varten, sillä haastattelujen pääasiallinen sisältö oli varsin samantapaista, mutta eri haastattelujen väliset vivahte-erot antoivat aineistoon riittävää variaatiota. Haastateltavat tilat sijaitsivat eripuolilla Uuttamaata Hangosta Loviisaan. Yksi haastateltava tila sijaitsi Varsinais-Suomen puolella, mutta se valikoitui mukaan tutkimukseen siitä syystä, että sillä oli ympäristösopimuskohteita Uudellamaalla. Tiloihin oltiin yhteydessä sekä sähköpostitse että puhelimitse kun tutkimuslupaa haettiin. Tiloilta esiteltiin tutkimusaihe ja kerrottiin tutkimustavasta, eli haastattelusta. Aineisto kerättiin teemahaastattelun menetelmällä, joka on puolistrukturoitu haastattelu, mikä sallii haastateltavan vastata kysymyksiin haluamallaan tavalla (Hirsjärvi & Hurme, 2001). Haastattelut tehtiin tilakäyntien yhteydessä ja haastatteluihin saattoi osallistua joko yksi viljelijä tai viljelijäpariskunta yhdessä. Haastattelun kulun avuksi oli laadittu haastattelurunko (liite 1), jossa oli kysymyksiä kolmesta eri päänäkökulmasta. Haastattelurunkoa ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa noudatettu tarkasti, vaan puheenaiheet ja järjestys saattoivat vaihdella haastateltavan antamien vastausten mukaan. Keskimääräinen haastattelun kesto oli vajaa puolitoista tuntia. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja samalla tehtiin muistiinpanoja.

## 4.2 Tutkimukseen osallistuneet tilat

### 4.2.1 Lammastila Itä-uudeltamaalla

Tilalla kasvatetaan liharoturisteytyslampaista pääasiassa lihantuotantoa varten. Eläinmäärä koostuu 180 uudesta ja niiden karitsoista. Tila noudattaa luonnonmukaisen tuotannon ehtoja jo vuodesta 1996 lähtien, jolloin tilalla tehtiin myös ensimmäiset maisemanhoitosopimukset. Tilalla tuotettu karitsanliha myydään pääasiassa teurastamolle, mutta noin 30 % lihasta myydään myös suoraan kuluttajille. Maisemanhoitoalaa tilalla on noin 40 hehtaaria. Puolet alueista on luokiteltu perinnebiotoopeiksi ja puolet muiksi luonnonlaitumiksi. Luontotyypeiltään perinnebiotooppikohteet ovat pääasiassa hakamaita sekä vanhoja laitumia. Alueella on entisaikaan ollut lypsykarjataloutta, mikä näkyy luontotyypeissä. Tilan kokonaistuloista 10-15 % tulee suoraan maisemanhoidon tuista.

### 4.2.2 Lammas- ja emolehmätila Varsinais- Suomessa

Tila on aloittanut toimintansa 2010 tuotantosuuntanaan lammastalous. Päärotuna on Kainuunharmas mutta katraassa on myös Suomenlampaita. Yhteensä uuhia on keskimäärin noin 200. Tila kasvattaa myös nautoja, pääasiassa itä-suomenkarjaa lihaksi. Emolehmiä on 15 kappaletta vasikkoineen. Tilan peltokasvituotanto on luonnonmukaisessa tuotannossa, mutta eläimet tavanomaisessa tuotannossa. Liha myydään suoraan kuluttajille sekä ravintoloille. Maisemanhoito on tärkeä osa tilan toimintaa. Erityissopimusalaa on noin 100 hehtaaria, joista suurin osa on rantaniittyjä. Lisäksi tilalla on laidunala joka ei toistaiseksi vielä ole sopimuksella. Tila on aloittanut maisemanhoidon vuonna 2012. Maisemanhoidontuki muodostaa 45 % tilan kokonaistukimäärästä sekä 20 % kokonaistuloista.

### 4.2.3 Emolehmätila Länsi-uudellamaalla

Kyseinen tila on 600 hehtaarin tavanomainen kasvitila, jolla on myös 60 emolehmän Herefordkarja. Kaikkineen eläimiä on tilalla noin 150. Suuren peltohehtaarin määrän takia tilaa ei luokitella kotieläintilaksi. Kaikki tilalla tuotettu liha myydään suoraan kuluttajille. Ensimmäiset erityistukisopimukset tehtiin 2004 vaikkakin luonnonlaitumia on tilalla hyödynnetty jo hyvin pitkään. Erityistukisopimusalaa on 160 hehtaaria, joista noin puolet

on perinnebiotooppeja. Noin 30 hehtaaria on luontotyyppiltään merenrantalaitumia, loput metsälaitumia sekä niittyjä. Maisemanhoidontukien osuus kokonaistukimäärästä on noin 20 % ja kokonaistuloista noin 10 %.

#### 4.2.4 Emolehmätila Länsi-uudellamaalla

Tila on erikoistunut Ylämaankarjan kasvatukseen. Tilalla on 25 emoa ja kaikkineen 90 eläintä. Osa eläimistä myydään jalostuseläiminä mutta pääosa teurastetaan lihaksi, josta 90 % osuus myydään suoramyyntinä tilan omille asiakkaille. Tila on luomutuotannon piirissä. Maisemanhoito on aloitettu tilalla 2001. Tilalla on noin 70 hehtaaria erityissopimusalaa, joista vajaa puolet on luokiteltu perinnebiotoopeiksi. Kolme neljäsosaa alueista on rantalaitumia ja yksi neljäsosa metsälaitumia. Maisemanhoidontukien osuus tilan kokonaistuloista on noin 20 %.

#### 4.2.5 Lammas- ja emolehmätila Länsi-uudellamaalla

Tilalla kasvatetaan liharoturisteytyslampaita sekä 2011 lähtien myös Ylämaankarjaa. Uuhia on noin 80 ja emolehmiä 18. Tilan toimintaan kuuluu vahvasti myös ratsastuskoulu- ja tallitoiminta. Tila on luomutuotannon piirissä 1995 lähtien ja tilalla on noin 200 hehtaaria peltoa, kaikki nurmiviljelyssä. Tilan erityissopimusten piiriin kuuluu noin 18 hehtaaria saarekkeita, metsälaidunta sekä järvenrantalaidunta. Erityistukisopimuksia on tehty ensimmäisen kerran 2000-luvun alussa, jolloin alueita haettiin lammaslaitumiksi. Suhteellisesti pienen sopimusalan vuoksi maisemanhoidontuilla ei ole niin merkittävää osaa kyseisen tilan taloudessa. Niiden osuus kokonaistukimäärästä on vain 4 % ja osuus kokonaistuloista on lähes mitätön, noin yhden prosentin luokkaa.

#### 4.2.6 Muu tutkimusaineisto

Uudenmaan ELY-keskus on antanut tämän tutkimuksen tekoa varten tietoja maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoidontuesta tehtyihin sopimuksiin liittyen. Tietoja on annettu asiantuntijalausuntoina (Kitula Jarmo, Uudenmaan ELY-keskus, 21.6.2018), tukisovellusraportteina sekä excel-taulukkona, johon on koottu muun muassa tuen hakijoita sekä haettuja ja myönnettyjä sopimusaloja.

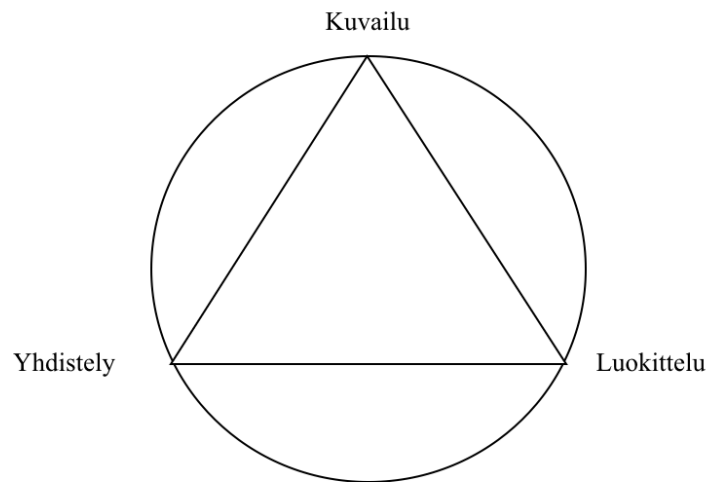
### 4.3 Aineiston purku ja analyysi

#### 4.3.1 Aineiston purku

Aiheen luonteesta johtuen sanatarkka litterointi, eli aineiston purkaminen, ei ollut tarpeellista. Aineiston analyysin kannalta tärkeintä oli aineiston asiasisältö, eikä esimerkiksi puhetyyliin liittyvät seikat. Litterointi tehtiin suoraan Word tekstinkäsittelyohjelmalla, ilman erillistä tekstianalyysiohjelmaa. Litteroinnissa ei otettu huomioon taukoja, äänensävyä, naurahduksia, liiallisia täytesanoja tai muita vastaavia asioita, vaan litteroinnissa keskityttiin pääasiassa vastausten substanssiin. Haastateltavat haluttiin pitää anonyymeinä tutkijan ja haastateltavan välisen luottamuksen synnyttämiseksi sekä haastateltavan yksityisyyden turvaamiseksi. Yhteensä nauhoitettua haastattelua oli 6 tunnin ja 18 minuutin edestä ja valmista litteroitua aineistoa syntyi 42 sivua.

#### 4.3.2 Aineiston analyysi

Koska tavoitteena on lisätä ymmärrystä maisemanhoitotilojen taloudellisesta menestymisestä tilatasolla, on tutkimuksen analyysitapa pääasiassa tulkintojen ja päätelmien tekoa (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2003). Hirsjärven & Hurmeen, 2001, mukaan laadullisen tutkimusaineiston analyysi alkaa usein jo haastattelun aikana, kuten tässäkin tapauksessa, tutkijan itse tehdessä haastattelut. Haastattelujen aikana pystyi esimerkiksi tekemään havaintoja vastaustyyppien toistuvuudesta ja toisaalta eroavaisuudesta haastateltavien välillä, mikä taas vahvisti tiettyjä päätelmiä tutkimuskysymykseen liittyen. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi perustuu vahvasti tutkijan intuitioon ja omiin tulkintoihin. Aineiston analyysia voi kuvata kolmivaiheisena prosessina, johon kuuluu aineiston kuvailu, luokittelu sekä yhdistely.



KUVIO 2. Kvalitatiivinen analyysi kolmivaiheisena prosessina (Hirsjärvi & Hurme, 2001)

Aineiston kuvailulla tarkoitetaan aineiston esittelyä ja ominaisuuksien kartoittamista. Tässä tutkimuksessa aineiston kuvailu on tutkimuskohteiden, eli haastateltujen tilojen ja heidän vastausten esittelyä. Hirsjärvi ja Hurme, 2001, painottavat asiayhteyttä kuvaavan tiedon tärkeyttä kvalitatiivisen aineiston analyysissä. Aineistosta esiin nousevia aiheita voidaan analysoida myös luokittelun avulla. Luokittelu auttaa jäsentämään tuloksia ja helpottaa tulkintojen tekemistä. Sopivan luokitteluperusteen löytäminen ei aina ole helppoa tai yksiselitteistä. Tässä tutkimuksessa luokittelun perusteeksi on valittu vastauksissa esiintyviä eri näkökulmat tutkimuskysymyksen ala-kysymyksiin nähden. Aineistosta on poimittu vastauksia ja näkemyksiä neljään eri pääluokkaan. Kolmas analyysin vaihe, eli yhdistely, lisää aineiston luokittelulle tutkijan omaa ajattelua, tulkintojen tekoa ja sellaisen ajatusmallin luomista, jota luokiteltu aineisto selittää. Hirsjärvi ja kumppanit, 1997, tarkoittavat tulkinnalla sitä, ”että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiä.” Ilman yhdistelyä ja tulkintaa, tutkimus jäisi tasolle, jossa vastaukset on luokiteltu, mutta lopullinen yhteenveto ja asiayhteyksien selittäminen on jäänyt puolitiehen. (Hirsjärvi & Hurme, 2001.)

#### **4.4 Tutkimuksen luotettavuus**

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten toistettavuutta, eli sen uskottavuutta. Reliaabelius kertoo esimerkiksi sen, onko tutkimusasetelma tehty niin, että samat vastaukset voidaan saavuttaa tutkimusta toistettaessa ja pystyykö kaksi eri tutkijaa saavuttamaan samat tulokset. Ensimmäiseen kohtaan vaikuttaa kuitenkin ihmisten taipumus muuttaa mielipiteitään ajan kuluessa, eli muutoksille alttiina olevissa tutkimuskysymyksissä reliaabeliuden ensimmäinen määritelmä ei ole aina käyttökelpoinen. Tässä tutkimuksessa tutkitut asiat ovat nimenomaan alttiita muutoksille ajan kuluessa, joten saman tutkimuksen tulos saattaa olla aivan erilainen esimerkiksi viiden vuoden päästä. Toinen luotettavuuden mittari on validius, eli pätevyys, jolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata tutkittavaa asiaa. Haastattelututkimuksen pätevyyttä tukee se, että haastattelutilanteessa voi paremmin varmentua siitä, että haastateltava ymmärtää mitä tutkimuksessa oikeasti halutaan selvittää verrattuna esimerkiksi kyselytutkimukseen ja sen validiuuteen. Myös tutkijan tekemä perusteellinen selvitys tutkimusmenetelmistä ja menettelytavoista lisää tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi haastatteluotteiden lisääminen tulosten esittelyyn lomaan lisää luotettavuutta, kun lukija voi nähdä mihin tutkijan tekemät tulkinnat ja johtopäätökset perustuvat. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 185-187; Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2003, 213-215.)

### **5 Tulokset**

#### **5.1 Tulosten luokittelu**

Haastatteluaineistosta on jaoteltu vastauksia neljään eri pääluokkaan. Lisäksi luokkien sisällä on omia alaluokkia, jotka käsittelevät tarkemmin eri aihealueita. Osa vastauksista käsitteli useampaa aihetta samanaikaisesti, mikä hankaloitti jonkun verran jaottelun tekoa. Tästä johtuen tulosten esittelyssä esiintyy hieman päällekkäisyyksiä ja toistoja. Aineistosta poimitut tulokset esitellään luokka kerrallaan tässä kappaleessa.

TAULUKKO 2. Tulosten luokittelu

TEEMA	LUOKKA	ALALUOKKA
Tausta	Motiivi ja tavoitteet	Tukien maksimointi Maiseman ja ympäristön vaaliminen Kestävämpi tuotanto
Vaikutukset	Maisemanhoidon osatekijät	Vaikutus lihantuotantoon Vaikutus tilan töihin ja ajan käyttöön Lisäkustannukset  Kustannussäästöt Kannattavuus ja tilan taloudellinen menestyminen Lisäarvo lihalle Vaikutus lihan myyntiin ja markkinointiin Kilpailuetu ja erottautuminen Ulkoisvaikutukset
Tukiriippuvuus	Tukien vaikutus	-
Kokonaisvaltainen tilanhoito	Tilakohtainen toteutus	Hyödyn ja synergiaetujen tavoittelu  Fokus ja yksilölliset ratkaisut Maisemanhoito osana strategiaa

## 5.2 Motiivi ja tavoitteet

Tässä osiossa käydään läpi syitä sille miksi tiloilla on ryhdytty maisemanhoitoon. Yleisesti voidaan sanoa, että taloudelliset syyt ovat olleet suurin kannustin ryhtyä hoitamaan pellon ulkopuolisia alueita. Monella maatilayrittäjällä on kuitenkin taloudellisen kannustimen rinnalla ollut kiinnostus luonnonlaidunten ja perinnemaisemien hoitoon sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen. Ympäristön tilan parantaminen ja hoidetun maalaismaiseman ylläpito ovat yksi tärkeimmistä maisemanhoidon tavoitteista tutkimukseen osallistuneilla tiloilla.

### 5.2.1 Tukien maksimointi

Haastattelututkimukseen osallistuneista tiloista kaikki kertoivat aloittaneensa maisemanhoidon pääasiassa taloudellisista syistä. Monella tilalla niin sanottua luonnonlaidunnusta oli harjoitettu jo pitkään ennen Suomen liittymistä EU:hun. Tilojen vanhoja hakamaita, metsä- ja rantalaitumia oli hyödynnetty karjataloudessa ilman erillisiä tukia niin pitkään kuin tilalla oli ollut laiduntavia eläimiä. EU:n maatalouspolitiikan ja tukijärjestelmän myötä 1995 lähtien tilat alkoivat sopia alueiden hoidosta ympäristötukisopimuksien kautta. Myös myöhemmin toimintansa aloittaneet tilat ovat tehneet tietoisin päätöksen ottaa maisemanhoito osaksi tilan toimintaa pääasiassa taloudellisen kannustimen ajamana.

*”Pääajatus oli tukien maksimointi. Joku vinkkasi, että alueet kannatta hyödyntää.”*

*”Siihen on hakeuduttu kovalla intensiteetillä. Se taloudellinen kannuste oli niin kova ja isoja aloja oli silloin tarjolla.”*

*”Taloudellisista syistä. Kohtuullisen hyvältä näytti se tuki. -- Ykköstavoite on ollut tukijärjestelmän maksimaalinen hyödyntäminen.”*

### 5.2.2 Maiseman ja ympäristön vaaliminen

Tilalliset kertoivat haastattelujen aikana, että myös luonto ja maisema-arvot ovat heille tärkeitä maisemanhoitoon liittyen. Hoitotyön tärkeitä tavoitteita on muun muassa elävän ja hoidetun maaseutumiljöön ylläpito sekä ympäristön ja luonnon hoitaminen. Luonnon monimuotoisuutta arvostetaan monella tilalla ja sen säilyttämistä pidetään tärkeänä. Suurin osa haastateltavista mainitsi myös laiduntavien eläinten näkymisen maaseutumaisemassa olevan jo itsessään tärkeä arvo. Se elävöittää maaseutua ja ilahduttaa ihmisiä. Eläimet nähdään myös ainoana keinona hoitaa tiettyjä alueita ja sitä kautta säilyttää luontoarvoja.

*”Yksi isoin tavoite on tietysti se, että on elämää tuolla luonnossa. -- Se on niinku todella arvokas asia.”*



*”Itsellä silmä lepää, kun alueet on hoidettuja ja sit se kun ollaan niin lähellä kaupunkia, että sitäkin pitää vähän ajatella. Et ei voi kaikki olla sellaista umpipöpelikköä ja siinä eläimet on sitten apuna. -- Että kyllä me mun mielestä tässä ympäristöä suojellaan. Ja sit just kaikki tällaiset lajien monimuotoisuudet ja...ne on mulle henkilökohtaisesti tosi tärkeitä...”*

*”Maisema-arvot on se tärkein. Avoimuus ja tommonen...Sitä ei osaa ajatella miltä se näyttäis, jos se olis umpeen kasvanut pusikko.”*

### 5.2.3 Kestävämpi tuotantotapa

Osa tiloista nosti vahvasti esiin hiilineutraalimman lihantuotannon näkökulman. Heidän näkemyksensä asiasta perustui nurmivaltaiseen viljelyyn sekä luonnollisten laidunalueiden hyödyntämiseen lihantuotannossa märehittäjiä hyödyntäen. Kestävyyssnäkökulmaa tuki myös sellaisten alueiden hyödyntäminen, jotka eivät sovellu muuhun ruoantuotantoon eikä niitä pystyttäisi muuten kuin laiduntamalla hoitamaan. Kestävämpi ja eettisempi tuotanto nähtiin myös myyntiargumenttina tiloilla.

*”Kun nuo alueet jäis muuten täysin hoitamatta, eikä niitä kukaan käsittelis tai hoitais, niin se on märehittäjillä ainoa konsti hoitaa ne taloudellisesti. --- Koin myös sen laiduntamisen tärkeäksi itsessään jo sekä niille luontokohteille, että niille laiduntaville eläimille.”*

*”Asiakkaan näkökulmasta tuotantotapa on eettisempää näin.”*

### 5.3 Maisemanhoidon osatekijät

Maisemanhoito vaikuttaa kokonaisuutena hyvin moneen asiaan tilalla. Suurimmalla osalla haastatteluun osallistuneista tiloista maisemanhoito muodostaa suuren osan tilan toiminnasta. Maisemanhoidolla on konkreettisia vaikutuksia tilan töiden järjestelylle ja ajankäytölle, lihantuotantoon sekä toiminnasta muodostuviin kustannuksiin ja tuloihin josta syntyy toiminnan kannattavuus. Lisäksi maisemanhoidolla voi olla vaikutuksia myös tilan tuotteiden myyntiin ja markkinointiin lisäarvon ja kilpailuedun kautta.

### 5.3.1 Maisemanhoidon vaikutus lihantuotantoon

Maisemanlaiduntaminen on laajaperäisempi kasvatusmuoto verrattuna tavanomaiseen peltolaiduntamiseen. Karummilla ja niukemmilla laidunalueilla kasvutulokset ovat heikompia ja teuraskypsyyden saavuttaminen kestää pääasiassa kauemmin kuin tehokkaalla kasvatuksella. Siksi tiloilla pyritäänkin kiinnittämään huomiota siihen, etteivät kaikista korkeimman kasvupotentiaalin omaavat tai parhaassa tuotosvaiheessa olevat eläimet olisi kovin niukalla ravinnolla. Moni tila katsoo luonnonlaidunten olevan lähinnä joutilaiden tai esimerkiksi hidaskasvuisten hiehojen sijoituskohteita. Rotuominaisuuksilla on kuitenkin myös vaikutuksensa eläinten kasvuun ja ravinnonsaantiin luonnonlaitumilla. Tutkimukseen osallistuneilla tiloilla oli tarkoitukseen hyvin soveltuvia rotuja, kuten suomalaisia alkuperäisrotuja ja ylämaanharjaa.

*”Siinäkin on se näkökulma, että jos haetaan huipputuotantoa niin ethän sä laita tonne jonnekin rannalle syömään kaisloja, esim. jotain Charolais-sonneja jotka pitäis teurastaa, missä on sitä kasvupotentiaalia. Et sä tavallaan menetät siinä. Teuraseläimen kasvuikä pitenee ihan turhaan.”*

*”Toki tehomaataloudella ja lannoittamalla niin paljon pienemmällä alalla ruokkis tän määrän eläimiä”*

*”Maisemanhoitoalueet sopivat joutilaille uuhille tosi hyvin ja ne tekevät parempaa työtä (kuin karitsat). Karitsat toisaalta eivät kasva riittävän nopeasti köyhän ravinnon takia. Lammas pärjää hyvin heikolla rehulla ja matalakasvuisella ruoholla.”*

Toisaalta maisemanhoitotilat eivät pyrikään huipputuotoksiin, vaan maisemanhoito vaikuttaa lihantuotantoon myös positiivisesti. Se luo positiivisia mielikuvia ja vaikuttaa monien mielestä myös lihan makuun. Tilat katsovat myös saavansa kompensatiota heikommista kasvutuloksista muun muassa myynnin ja maisemanhoidon tukien kautta.

*”Se on imagojuttu. Makujuttu myös. ---Toisaalta kun ei tule panoksia niin sen voi hyväksyä, että ne ei kasva ihan yhtä hyvin ja sitten taas se, että se on selkeä myyntiargumentti, niin se myy itse itsensä.”*

### 5.3.2 Maisemanhoidon vaikutus tilan töihin ja ajan käyttöön

Ennako-oletuksesta poiketen tutkimukseen osallistuneiden tilojen vallitseva kanta maisemanhoitotyön työllistävyydestä oli, että työmäärä ei ainakaan merkittävästi kasva maisemalaiduntamisesta johtuen. Osalla tiloista koettiin jopa maisemalaiduntamien helpommaksi ja vähemmän aikaa vieväksi kuin peltolaiduntaminen. Hoitokohteen perustamisvaiheessa alueen alkuraivaus ja aitaaminen olivat suurin ja vaativin vaihe. Myöhemmin työ muodostuu rutiininomaisista ylläpitotöistä sekä eläinten hoidosta.

*” Isoin työvoimantarve on hoitoalueen perustamisvaiheessa. Jatko on helpompaa tietenkin riippuen siitä, missä kunnossa aidat on. ”*

*”No tietysti alkuvaiheessa perustamistoimenpiteet vaatii aika paljon. Mutta nehän tuli heti tehtyä niin, sitten se on sitä huoltoa ja eläinten valvontaa. ”*

Keväisin ennen laidunkautta aitojen tarkistus on luonnollisesti tarpeellista ja se on tilasta ja alueesta riippuen jonkun verran työllistävää. Alueen hoidon ja laiduntamisen työllistävyyteen vaikuttaa myös vesihuoltoon liittyvät järjestelyt sekä eläinten valvonta. Laidunalueen etäisyys tilakeskuksesta ja ympäristön olosuhteet vaikuttavat työmäärään ajan kulun kautta ja aiheuttaa myös kustannuksia. Lopulta eläinten aikaansaama laidunnusjälki määrittää myös, joutuuko alueella esimerkiksi tekemään jossain vaiheessa lisäraivauksia.

*” Ei se sen kummosemmin. Vähän se noissa rantalaitumissa ainakin meillä lisää sitä työmäärää, koska me joudutaan joka kevät ja syksy purkamaan aidat meren puolelta. ”*

*”Aika helppohoitoisia ne on ne kohteet. Ainoa on jos ei oo luonnon vettä, niin se työllistää. ”*

Toisaalta joidenkin tilojen näkemys työllistävyydestä ja työvoiman tarpeesta on päinvastainen. Tämä osoittaa kuinka eri tilat ovat eri tavalla onnistuneet järjestelemään asioita ja että tilakohtaisilla olosuhteilla ja toiminnan laajuudella on vaikutusta työmenekkiin.

*”...se työllistää se aitaustyö aivan valtavasti. --- Laiduntamisen takia on jouduttu palkkaamaan lisää työvoimaa. Kyllä se yhden kesätyöntekijän edellyttää, kun sitä muuta työtä on olevinaan niin paljon niin aika ei enää riitä siihen aidan tekoon.”*

### 5.3.3 Maisemanhoidon aiheuttamat lisäkustannukset

Maisemanhoidosta aiheutuvien lisäkustannusten pääsiallinen yhdistävä tekijä on etäisyys tilakeskuksesta. Laidunalueet voivat joskus olla kaukanakin, mikä aiheuttaa kustannuksia jokaisen kuljetuksen ja valvontakäynnin osalta. Myös vesihuollon järjestäminen laidunalueelle, jossa ei ole luonnonvettä aiheuttaa kustannuksia. Aitamateriaalien valinta ja se miten paljon aitauksiin on haluttu panostaa vaikuttaa suoraan kustannuksiin. Toisaalta laadukkaasti tehtyjen aitausten teko on monesti kannattavampaa kuin niin sanottu väärässä paikassa säästäminen. Aiheeseen liittyen esiin nousi myös eläinten hitaammasta kasvusta aiheutuvat lisäkustannukset tai pikemminkin tulonmenetykset.

*”Aitakustannus. Usein ne alueet ei oo ihan lähellä, ne voi olla kaukanakin, sitä enemmän niitä aitoja pitää huomioida, niiden kuntoa ja toimivuutta. Pitää uhrata vähän enemmän aikaa ja vaivaa, että ne toimis kans ja vois joskus nukkuu levollisesti.*

*”Riippuu siitä, miten sen vesihuollon järjestää sellaiseen paikkaan missä sitä tarvitaan, niin se aiheuttaa jotain kuluja. Ja kaukaisilla kohteilla se valvonta on tietysti sellainen, mutta se riippuu ihan siitä, miten kaukana ne kohteet on. --- Mutta sen voi tietenkin laskea kustannukseksi sen polttoaineen. Kaikki kuljetukset aiheuttaa kuluja.”*

### 5.3.4 Maisemanhoidon aiheuttamat kustannussäästöt

Maisemalaiduntamisen yhtenä etuna on se, ettei alueella tarvitse tai edes saa tehdä viljelytoimenpiteitä, mikä säästää kuluja. Luonnonlaidunalueista ei myöskään aina jouduta maksamaan vuokraa. Tilan vuokraaman alueen hallintaoikeudesta tehtävästä sopimuksesta voi koitua sopimusmaksu, mutta se on yleensä vain nimellinen korvaus. Huomion arvoinen seikka on myös se, että pellon ulkopuolisten alueiden hyödyntäminen eläinten laidunalueena vapauttaa peltoa muuhun tuottavampaan käyttöön, mikä on selvä etu.

*”Pellollahan on yleensä joku vuokratuoli tai muu mikä pitää ottaa huomioon, mutta näissä (luonnonlaitumilla) ei aina oo.”*

*”Viljelykustannukset säästyy nurmen perustamisen osalta.”*

*”Toki se, että jos pystyy hyödyntämään metsäaluetta laitumena ja vähentämään sitä kautta peltolaitumen tarvetta.”*

*”No tietysti se, että peltolohkolla sä joudut puhdistusniittää. Että onhan se jonkinnäköinen kustannus joka jää pois.”*

### 5.3.5 Maisemanhoidon kannattavuus ja vaikutus tilan taloudelliseen menestymiseen

Valtaosalla tutkimukseen osallistuneista tiloista maisemanhoito oli oleellinen osa tilan toimintaa. Niillä tiloilla, joilla maisemanhoitoa pidettiin tärkeänä osana toimintaa, maisemanhoidon tukien osuus oli vähintään 15 % tilan kokonaistukimäärästä. Parhaimmillaan jopa 45 % tuista tuli suoraan maisemanhoitosopimusten kautta. Suhteutettuna liikevaihtoon oli maisemanhoidon tukien osuus valtaosalla tiloista edelleen 10 ja 20 prosentin välillä. Luonnollisesti näillä tiloilla maisemanhoito koettiin merkitykselliseksi ja kannattavaksi osaksi toimintaa. Maisemanhoidon kannattavuus syntyy monesti käytännön hyötyjen, synergiaetujen sekä tilan toiminnan rationaalisuuden kautta.

*”Onhan sillä tietysti jonkun näköinen merkitys. Saahan siitä tukea, mutta onhan siinä kustannuksiakin. Mut sitten se säästää peltoalueita peltoviljelyyn, ettei niitä tarvii uhrata siihen laiduntamiseen... Käytännön hyöty ja taloudellinen hyöty kulkee käsi kädessä. Käytännön kautta tulee taloudellistakin hyötyä.”*

*”On se. Kyllä se vaan on (kannattavaa). Montaa kautta.”*

*”Onhan se ihan merkittävä.”*

### 5.3.6 Maisemanhoidon kautta saatava lisäarvo lihalle

Maisemanhoidon kautta syntyvä lisäarvo lihalle jakaa mielipiteitä toimijoiden kesken. Osan mielestä asiakkaiden tunnistamaa lisäarvoa syntyy, ja osan mielestä taas ei. Haastateltavat olivat kuitenkin suurimmaksi osaksi yhtä mieltä siitä, ettei lisäarvo näy lihan hinnassa eivätkä asiakkaat juurikaan ole valmiita maksamaan maisemanhoidosta tai niin sanotusta niittylihasta huomattavaa lisähintaa. Luomutuotannossa olevat tilat kertovat jo luomutuotannolle olevan vaikeaa saada rahallista lisäarvoa. Sen lisäksi maisemanhoidon kautta tuleva lisäarvo jää pieneksi tai jopa olemattomaksi. Maisemanhoidon antama lisäarvo koetaan nivoutuvan yhteen koko tilan brändin ja tarinan kanssa, jolla vedotaan asiakkaisiin. Näin ollen maisemanhoito ei itsessään näy lihanmyynnissä hintaa nostattavan tekijänä, vaan hyvän ja mielenkiintoisen kokonaiskuvan kautta se voi osaltaan lisätä myynnin määrää.

*”Ei. Vaikka sitä on hirveesti yritetty. Edes luomulla ei ole meidän asiakkaille hirveesti merkitystä, joillekin vaan on. --- Hintaa ei voi nostaa sen turvin. Se tuo sitä myyntiä vaan, mutta ei lisäarvoa (rahallista) siihen tuotteeseen.”*

*”Se on aineeton arvo. Ei se mitään ryntäystä meidän luo tuo tietenkään, mutta halutaan että se on meidän asiakkaille ja niille jotka ostaa jatkossakin, että se olis niille juttu. Ainakin me pystytään tällä argumentilla perustelemaan sitä hintaa, tavallaan. --- Hinta muodostuu kaikista kuluista, ei me pystytä mitään preemiota ottamaan maisemanhoidolla.”*

*”Pieni lisäarvo. Ei se ainakaan miinusta ole.”*

### 5.3.7 Maisemanhoidon vaikutus lihan myyntiin ja markkinointiin

Myynnissä brändäys ja positiivisen mielikuvan luominen on erittäin oleellinen osa suoramyyntiä harjoittavan tilan toimintaa. Asiakkaille on tärkeää kertoa tilan tarinasta ja toiminnasta. Esimerkiksi maisemanhoidon kautta tuotettavia arvoja ja tarinaa voidaan hyödyntää lihan markkinoinnissa. Laiduntavien ja hyvinvoivien eläinten näkeminen on ostajan näkökulmasta vieläkin tärkeämpää. Edellisessä kohdassa käsitelty maisemanhoidon lisäarvo näyttäytyy eri tiloilla eri tavalla markkinoinnissa. Monet näkevät siinä markkinointi- ja brändäysmahdollisuuden, mutta monesti sen koko potentiaali jää osittain hyödyntämättä. Maisemanhoidosta kyllä kerrotaan asiakkaille,

mutta markkinointi ei aina ole järjestelmällistä. Harvalla tilalla on selvää markkinointikonseptia tai –strategiaa, jossa maisemanhoito, tilan tarina ja brändi olisi hyödynnetty täydessä potentiaalissaan.

*” Kun lihanostajat ajaa pihaan niin ne näkee tienvarressa perinnebiotooppeja jossa on eläimet. Varsinkin touko-kesäkuussa se on sellainen myyntivaltti. Luonto ja eläimet tuo asiakkaalle hyvän mielen, että ’ noin ne nauttii elämästä’. --- Ehkä hiukan käytetään sitä, ratsastetaan sillä että on maisemanhoitoa. Sitten hinta on niin hyvä kuin se voi olla. Parempi kuin luomutuottajilla. Ihmiset on valmiita maksamaan jonkun verran enemmän siitä.”*

*”Joo, sillä se tuo sille tarinaa taustalle ja on helppo ymmärtää se. Niin on ihan selkee lisäarvo, siitä huolimatta, että sitä ei ole silleen brändätty paremmin”*

*”Niin ihmiset mielellään ostaa, kun niillä on kauniita mielikuvia omassa päässään. Tarinat on tärkeitä kaupunkilaisille varsikin, se on nähty sata kertaa.”*

*”...kun suoramyynnissä sanotaan myytävän lihan tarinaa... ---Lisäarvo liittyy tilan koko tarinaan...”*

### 5.3.8 Maisemanhoidon tuoma kilpailuetu ja erottautuminen

Tutkimukseen osallistuneet tilat katsoivat pääasiassa, etteivät he saavuttaneet ainakaan merkittävää kilpailuetua maisemanhoidon kautta. Suurin syy oli tämän tyyppisten tilojen keskeisen kilpailun vähäisyys. Yleensä tilojen asiakaskunta oli hyvin vakiintunutta ja uskollista eikä tilojen toiminta-alueissa ollut juurikaan päällekkäisyyttä. Valtaosa haastateltavista katsoi olevansa varsin paikallisia toimijoita. Lisäksi mielikuva etenkin lammastuotannosta on jo lähtökohtaisesti niin eettinen ja luonnonmukainen, että maisemanhoidolla on vaikea saada aikaiseksi kilpailuetua tilojen välillä. Eräs haastateltava kertoi itse jopa oudoksuvansa lammastilaa, joka ei jostain syystä harjoittaisi edes pienimuotoista maisemanhoitoa. Kuitenkin maisemanhoito voi osoittautua kilpailueduksi joissain tilanteissa, tilan brändin ja nimekkyyden kautta. Maisemanhoitotilat kokevat kuitenkin erottuvansa koko alkutuotannosta positiivisesti, verrattuna esimerkiksi sikatalouteen. Naudan ja lampaan kasvatus ja maisemanhoito ovat kuitenkin ulkopuolisin silmin katsottuna positiivisen ja idyllisen mielikuvan antavia

tuotantomuotoja. Eräs tila nosti esiin yhtenä kilpailuetuna myös tuotantomuodon pitkän aikavälin taloudellisen vakauden, verrattuna kasvintuotantotiloihin. Haastateltavan mukaan suuri tukikokonaismäärä oli luonut turvaa eikä markkinahintojen vaihtelut olleet vaikuttaneet taloustilanteeseen samalla tavalla kuin esim. viljajaloilla.

*”Se ei ehkä meillä tuo mitään kilpailuetua, mutta on se varmasti jollekin toiselle tilalle valtava asia. On se meillekin omalla tavallaan, mutta me ei saada siitä kilpailuetua tai pystyttyä hyödyntämään siitä.”*

*”Ei ole juurikaan muuta kilpailua suoramyynnissä, mitä vastaan kilpailla. Se koskee ravintolamyyntiä ja suoramyyntiä, että siellä pitää olla jotain kerrottavaa siellä taustalla, et se on se kilpailuetu.”*

*”Ehkä vähän, mutta se on aika paikallista suoramyynnin kanssa. Asiakaskunta vaikuttaa, ja mitä ne arvostaa. Se sama ei välttämättä myy eri alueella.”*

### 5.3.9 Maisemanhoidon ulkoisvaikutukset

Maisemanhoidon kautta syntyy paljon positiivisia ulkoisvaikutuksia. Maiseman pysyvä avoimena ja hoidettuna, luonnon monimuotoisuus hyötyy ja maaseudulla on elämää ja toimintaa. Eritoten laiduntavien eläinten näkyminen maaseutumaisemassa on todella arvokasta ulkopuoliselle yleisölle. Moni tilallinen on itse saanut kokea ja kuulla ulkopuolisilta, miten positiivinen vaikutus laiduntavilla eläimillä on ihmisten elämässä. Laiduntavien eläinten näkyminen vahvistaa myös sitä positiivista mielikuvaa, mikä ihmisillä on lammas- ja nautataloudesta. Lisäksi eläinten suorittamaa maisemointityötä arvostetaan todella suuresti varsinkin alueilla, joilla on kesäasutusta ja merinäköalaa.

*”Pelkkää kiitostahan siitä tulee ohiajavalta yleisöltäkin, että kun siellä on jotain toimintaa. Se palaute mitä mulle tulee on tosi positiivista siitä, kun näkee että tuolla on joku joka puuhailee tuolla maastossa. Se on jotenkin eksoottista kyllä, että on joku sellane ”aborginaali” jäljellä joka yrittää jotain tehdä. Sinnikäs sissi. ... Se on se maisematarvo, joka menee noille ohikulkijoille.”*

*”Missä vaan missä on kesäasukkaita niin niitä ottaa päähän noi pöheittyneet ja kaisloittuneet rannat. Paljonhan tässä tehdään yleisölle niinku sitä mielikuvaa. Ja silloin*



*kun ne näkee sen positiivisen asian ne unohtaa urputtamisen maanviljelijöiden tukimaailmasta.”*

*”Mutta ihmisille laiduntavien eläinten näkeminen on hirveen tärkeää. Yksikin asukas sanoi, että hänelle kesä alkaa vasta kun päästän lehmät laitumelle. Tää on varmaan kokonaisuudessaan kotimaiselle ruoantuotannolle plussaa.”*

#### **5.4 Tukien vaikutus**

Maisemanhoidon tuilla on suuri vaikutus toiminnan kiinnostavuuteen ja kannattavuuteen. Kuten edellä ilmeni, on tuki ollut suurin yksittäinen syy ottaa maisemanhoito osaksi tilan toimintaa. Tukisummat vaihtelevat hoitokohteesta ja sen luontotyypistä riippuen, alkaen 450 euron maisemanhoidon perustasosta. Kotieläintilojen tukisummat voivat kuitenkin olla parhaimmilla hoitokohteilla lähes 1000 euroa per hehtaari. Aiemmin kappaleessa 2.4.1 on kerrottu tukisummista ja maksuperusteista tarkemmin. Tuki on niin merkittävässä osassa ettei, toiminta ilman sitä olisi kannattavaa. Maisemanhoidosta kun ei nykytilassa juurikaan voida saada korvausta markkinoilta. Kysyttäessä maisemanhoidon tukien merkityksestä tilan toiminnalle haastateltavat vastasivat seuraavasti.

*”On suuri vaikutus. Koko emolehmätuotanto on kannattavaa ainoastaan maisemanhoidon takia. Sillä on suuri merkitys siihen.”*

*”Perstuntumalla voi sanoa, että merkittävä on. Koko talous hyötyy maisemanhoidosta...”*

*”Ihan on ihan ehdoton. Ilman tukia alue metsittyis.”*

Toimijat ovat tällä hetkellä varsin tyytyväisiä tukitasoihin. Tuen kautta tehdyille työlle ja vaivalle voidaan saada kohtuullinen korvaus. Jokaisen tilan tulee kuitenkin huolellisesti miettiä, mitkä kohteet ovat kannattavia hoitaa ja mistä syntyy liikaa kustannuksia. Toisaalta on myös hyvä muistaa verrata tukitasoa vaihtoehtoiskustannuksiin. Tässä

tapauksessa alueiden vaihtoehtoinen käyttömuoto olisi metsätalous ja metsämaan tuottoarvo vertailupari maisemanhoidon tuelle.

*”Kyllä mun mielestä. Mä oon ainakin ihan tyytyväinen. Mutta kyllä jokaisen pitää ite mieltii just näitä kustannuksia ja minkälaisessa paikassa.”*

*”Mun mielestä kyllä sä saat ihan hyvän tuen sille.”*

*”Tää on ollut pitkässä juoksussa varmempaa kuin esim. viljatila. --- Mut rahallinen merkitys tulee, kun vertaa johonkin metsätaloustuottoon tai laiduntuottoon, milloin missäkin tilanteessa... Mut sehän on alueesta kiinni myös ja tilakohtaisesta tehokkuudesta.”*

Koska maisemanhoito on käytännössä täysin riippuvaista tukijärjestelmästä, on sen jatkuminen myös hyvin herkkä tukipolitiikan muutoksille. Mahdolliset tukileikkaukset tai tukien lakkauttaminen on suuri riski koko toiminnalle taloudellisessa mielessä. Niillä tiloilla, joilla maisemanhoito on merkittävässä asemassa, hoitoalueiden määrä vähenisi suuresti, jos tukea ei enää maksettaisi. Osalla saattaisi jopa koko eläintenpito päättyä maisemanhoidon loppumisen myötä. Taas sellaisilla tiloilla, joilla maisemanhoito on enemmänkin pieni sivutoiminto, tuki ei ole niin merkityksellinen, eikä niiden puuttuminen välttämättä vaikuttaisi alueiden hoitoon.

*”Sitten täytyis mieltii, että jatkuuko eläintenpito.”*

*”Kyllä me laidunnettais, ei varmaan tässä mittakaavassa kylläkään, jos kaikki tukijärjestelmät kaatuis, mutta varmaan joku 70 ha kuitenkin. --- Mutta jos me tuetta laidunnetaan niin sitten niiden pitää olla aika hyviä kohteita, silleen ettei mitään länttejä siellä täällä.”*

*”Tuki aika pitkälle ohjaa kiinnostavuutta. Tämän tilan osalta ja ylipäänsäkin, jos tukirahat pienenee tai häviää kokonaan, niin kyllä vähenee alueet. Koska siinä on kumminkin oma vaivansa ja nimenomaan se suurin vaiva on se eläinten liikuttelu.”*

## 5.5 Kokonaisvaltainen tilanhoito

### 5.5.1 Hyödyn ja synergiaetujen tavoittelu

Maisemanhoidossa on monesti kyse myös tilan kokonaisvaltaisesta hoitamisesta ja käytettävissä olevien tilan omien tai vuokra-alueiden hyödyntämisestä. Toimintamalliin voi yhdistää resurssipohjaisen teorian, jonka mukaan jokainen toimija pyrkii saavuttamaan kilpailuetua hyödyntämällä omat resurssinsa parhaalla mahdollisella tavalla. Tutkimukseen osallistuneilla tiloilla maisemanhoidossa on yhtenä tärkeänä päätekijänä toimivuus ja järkevät ratkaisut tilan toiminnan kokonaiskuvan kannalta. Maisemanhoidon kautta saadaan monesti erilaisia käytännöllisiä hyötyjä esimerkiksi ratkaisemaan laidunpula tai vapauttamalla peltoalaa rehuntuotantoon tai muuhun tuottavampaan käyttöön. Etuna voidaan myös nähdä pellon ulkopuolisten alueiden ottaminen hyötykäyttöön, jotka eivät muuten tuottaisi yhtään mitään. Maisemanhoito voi myös tukea jotain tiettyä tuotannon- tai toiminnanhaaraa tilalla, kuten luonto- ja metsästysmatkailua tai kotieläintuotantoa ylipäänsä, ja näin ollen synnyttää synergiaetuja.

*”Mut sitten se säästää peltoalueita peltoviljelyyn, ettei niitä tarvii uhrata siihen laiduntamiseen. Vaan sä voit käyttää sitä tuottoisemmin, niinkun kasvattaa säilörehua tai vaikka viljaa, kuin että valjastaa sekin alue, sanotaan että joku 10 ha erityistukialue, jos sulla ei oo sitä, niin sun pitää laittaa se 10 ha lohko pois sieltä peltoalueelta. Että siinä mielessä se avittaa kyllä ihan.”*

*”Se vaan kuuluu osaksi tämän tilan maa-alueita, että niitä pääsee noin hyödyntämään.”*

### 5.5.2 Fokus ja yksilölliset ratkaisut

Maisemanhoidon kannattavuus määräytyy joka tilalla tapauskohtaisesti muun muassa maisemanhoitoalueiden sijainnin, koon, tukitason ja laidunolosuhteiden mukaan. Monessa tapauksessa kohteen sijainti tilaan nähden ja kulkuyhteys voi olla ratkaiseva tekijä sille kannattaako tilan ylipäätään hoitaa tiettyä kohdetta. Haastatteluissa moni painotti omalle tilalle toimivien ratkaisujen löytämistä ja rationaalisten päätösten tärkeyttä. Se mikä toimii yhdellä tilalla ei ehkä toimi muilla. Tärkeää on tiedostaa tilakohtaiset sekä henkilökohtaiset resurssit ja edellytykset. On tärkeää ymmärtää, mitkä

voivat olla maisemanhoitokohteen hoitoon liittyvät riskit ja kannattaako kohdetta hoitaa vain tuen takia. Myös keskittyminen omiin ydintoimintoihin auttaa pitämään toiminnan hyvässä hallinnassa ilman, että muodostuu liikaa sivurönsyjä.

*”Sen takii mä oon jättänyt ottamatta, jos jotain uusia alueita on tarjottu, ku mä haluun, että ne on kaikki tässä lähellä. Silloin se sujuu yhdenmiehensysteemissä hyvin. Kaikki pysyy hallinnassa.”*

*”Se että mikä sille tilalle sopii, et jos ne laitumet on kauempana, niin miten saat sen valvonnan, joudutko maksamaan jollekin, siitä tulee äkkii kustannuksii hirveesti tai sit se voi mennä niin vaikeeks se toiminta siellä tilalla, et se sotkee sen tilan työtä.”*

### 5.5.3 Maisemanhoito osana strategiaa

Haastattelututkimuksessa kysyttiin kokevatko tilalliset, että maisemanhoito tukee maatilayrityksen visiota, eli toiminta-ajatusta. Vastaukset olivat kaikki myönteisiä ja maisemanhoidon nähtiin tukevan koko tilan toimintaa ja olevan osa strategiaa. Maisemanhoidolla on monella tilalla vahva asema ja itseisarvo. Sitä ei nähdä pelkästään lihantuotannon keinona, vaan se on myös itsenäinen toiminto, jonka aloittaminen on ollut tietoinen päätös.

*”Periaatteessa joo, jos se visio on se, että kuluttajalle luodaan elämyksiä. Ja se tulee maisemassa ja sit tulee ratsastuselämys ja tää lihaelämys, niin kyllä se tukee.”*

*”Juu (tukee) sehän on toiseksi tärkein asia mitä me tehdään. Tärkein on se että lihat saadaan myytyä, toisiks tärkein on se että saadaan maisemakohteet hoidettua. Ja sitä kautta saadaan jatkuvuus sille.”*

*”Kyllä se kulkee yhtenä osana. Täällä sitä on ollut viimeiset 20 vuotta ja veikkaan et varmaan tulee olemaan jatkossakin. Että kun se on oleellinen osa tätä maataloustoimintaa.”*

## 6 Tulosten tarkastelu

Maisemanhoito on monella lammas- ja lihanautatilalla oleellinen osa toimintaa. Monella tilalla perinnemaisemia on hoidettu jopa vuosikymmenten ajan, toisilla toiminnan aloittaminen on uudempaa. Kun maisemanhoitoa on alettu tukemaan maatalouspolitiikan kautta, ovat monet tilat nähneet tämän mahdollisuutena hyödyntää vanhat niityt taloudellisesti uudella tavalla. Näin maisemanhoidosta on muodostunut oma tulonlähteensä sitä harjoittavilla tiloilla. Tutkimukseen osallistuneen otoksen perusteella voi olettaa maisemanhoitoa harjoittavien tilojen välillä olevan paljon yhteisiä piirteitä. Yhdistäviä tekijöitä ovat tämän tutkimuksen mukaan luonnonmukainen tuotanto, suoramyyntin harjoittaminen, maisema- ja luontoarvojen arvostus sekä taloudellisen ja käytännöllisen hyödyn tavoittelu. Tutkimusta varten saatujen tietojen perusteella voi todeta, että maisemanhoito on erityisen suuressa asemassa niillä tiloilla, joilla on enemmän kuin 40 hehtaaria erityisympäristösopimusalaa. Tällöin toiminnasta tulevat tulot alkavat olla suuruusluokaltaan sellaisia, joilla on merkittävä vaikutus tilan talouteen. Toki tilan kokonaispinta-ala suhteutettuna maisemanhoitoalaan vaikuttaa maisemanhoitotulojen taloudelliseen vaikuttavuuteen.

Maisemanhoito nähdään monella tilalla tärkeänä asiana muun muassa maiseman avoimuuden ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta. Maisema-arvojen ja hoidettujen alueiden säilyttäminen ovat tärkeitä toiminnan tavoitteita. Maisemanhoitoa harjoittavat tilat kokevat maisemanhoidon tuottavan paljon iloa ja mielihyvää myös muille kuin tilallisille itselleen. Ohikulkijat ja maaseudun kesäasukkaat arvostavat suuresti hoidettuja laidunalueita ja perinnemaisemia, erityisesti rantojen läheisyydessä. Maisemanhoito nähdään tiloilla yleensä sekä tärkeänä osana taloudellista toimintaa, että suorana ympäristötekona. Lisäksi maisemanhoidon kautta saatavat käytännön hyödyt maa-alueiden käytön osalta nähdään erityisen merkittävänä toiminnan osa-alueena. Pellon ulkopuolisten alueiden hyödyntäminen eläintuotannossa ja peltojen vapauttaminen muuhun kuin laidunkäyttöön nähdään tärkeänä asiana. Maisemanhoito osana kokonaisvaltaista tilan hoitoa ja toimivien ratkaisujen löytäminen tilan toiminnassa nousi yhdeksi suureksi asiakokonaisuudeksi vastausten perusteella. Tilan resurssien tunnistaminen ja järkevä hyödyntäminen on tärkeässä asemassa tutkimukseen osallistuneilla tiloilla.

Maisemanhoidon nähtiin olevan menestystekijä ja tärkeä osa toimintaa kaikilla tutkimukseen osallistuneilla tiloilla. Vastausten perusteella kaikki teoriaosiossa esiin nousseet osatekijät vaikuttavat siihen miten menestyksestä ja kannattavaa maisemanhoito on. Maisemanhoito nähtiin tapana erottautua muusta tuotannosta positiivisessa mielessä. Tuotteelle nähtiin syntyvän lisäarvoa, mutta sen sanottiin olevan aineeton arvo, eli sitä oli vaikea siirtää myyntihintaan. Lisäarvon katsottiin lähinnä liittyvän koko tilan tarinaan ja brändiin, ja sitä kautta tuotteista voitiin tehdä haluttavampia asiakkaiden silmissä, kun tuotteella on tarina ja tunnettu alkuperä. Tätä kautta lisäarvoa hyödynnettiin myös markkinoinnissa ja brändin rakentamisessa. Toisaalta erittäin tärkeäksi taloudelliseksi tekijäksi nousivat maisemanhoidon tuet, jotka ovat toiminnan tukipilari. Tuki on kaikkien toimijoiden mielestä ehdoton toiminnan jatkumiselle nykyisessä mittakaavassa. Moni tila kuitenkin myönsi, että osaa alueista varmasti laidunnettaisiin myös ilman tukia, sillä alueiden käyttö on osa tilan toimintaa joka tapauksessa. Kuten jo edellä mainittu, on pellon ulkopuolisten alueiden hyödyntäminen laidunalueina toimiva ratkaisu monella tilalla ja vähentää peltomaan tarvetta laitumiksi. Luonnonlaitumet ovat siis tärkeä tai jopa korvaamaton resurssi monella tilalla.

## **7 Johtopäätökset**

Maisemanhoidon kannattavuus rakentuu lähtöoletuksen mukaisesti lähes kokonaan tukien varaan. Tutkimukseen osallistuneet tilat kertoivat maisemanhoidon kautta saatavan rahallisen lisäarvon lihalle olevan pieni tai lähes olematon. Tämä siis tarkoittaa, että nykytilassa markkinoilta on hyvin vaikea saada korvausta maisemanhoitotyölle ja tämä edelleen alleviivaa maisemanhoitotukien merkitystä toiminnan jatkumisen kannalta. Ekosysteemipalveluiden tuottamiselle on hyvin vaikea asettaa hintaa ja kuluttajien maksuhalukkuus näitä palveluita kohtaan on vähäinen. Lisäksi tuotetuista ekosysteemipalveluista hyötyjiä on enemmän kuin mahdollisia maksajia. Tällä tarkoitetaan, että ekosysteemipalveluista hyötyjiä ovat kaikki yhteiskunnan jäsenet, mutta niiden tuottamisesta maksavat korvausta vain se pieni osa ihmisiä jotka ovat tällaisten tilojen asiakkaita. Lihalle saatavaa lisäarvoa ja asiakkaiden maksuhalukkuutta voisi

kuitenkin yrittää kasvattaa lisäämällä ihmisten tietoisuutta maisemanhoidon hyödyistä ja ekosysteemipalveluiden tuottamisesta.

Haastatteluissa kävi ilmi, että tilojen markkinointitavoissa on parannettavan varaa. Parempien markkinointikonseptien laatimista tarvittaisiin, jotta tilan tuotteita voitaisiin markkinoida johdonmukaisesti ja perustella lisähinta paremmin. Kuitenkaan harva maanviljelijä näkee markkinoinnin ja myynnin ensisijaisena työnään, vaan perusmaatalouden ja karjan hoitaminen ovat aina etusijalla. Tilannetta voisi parantaa esimerkiksi ottamalla mallia Ruotsissa toimivasta Naturbeteskött Sverige aatteellisesta järjestöstä, joka toimii maisemanhoidon, biodiversiteetin tukemisen ja laidunlihan kulutuksen lisäämisen puolesta. Tämän kaltainen järjestö voisi Suomessakin toimia maisemanhoitoa harjoittavien ja luonnonlaidunlihaa tuottavien tilojen äänitorvena ja markkinointikanavana.

Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista seurata tilojen asenteiden kehittymistä maisemanhoitoa kohtaan ajan kuluessa. Erityisesti alati muuttuva maataloustukipolitiikka vaikuttaa vahvasti siihen, miten mielekkäänä maisemanhoitoa pidetään taloudellisessa mielessä. Hiljattain ollaan kuitenkin koko yhteiskunnan tasolla alettu painottamaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen tärkeyttä entistä enemmän. Tämän perusteella voidaan olettaa, että maisemanhoitoa halutaan tukea maatalouspolitiikan kautta jatkossakin. Kiinnostavaa olisi myös saada lisää tietoa ihmisten maksuhalukkuudesta ja arvostuksesta ekosysteemipalveluiden tuottamista kohtaan. Tämä tutkimus osoittaa, että maisemanhoidon kautta ylläpidettävää avointa maalaismaisemaa arvostetaan, mutta yhteys luonnonlaidunlihan ja hoidetun maalaismaiseman välillä saattaa jäädä monelta huomaamatta. Tiedon lisäämiselle ja asiayhteyksien esiintuomiselle maisemanhoidosta ja laidunlihantuottamisesta olisi siis tarvetta.

## **Kiitokset**

Haluan esittää suuren ja nöyrän kiitoksen kaikille niille, jotka ovat minua tukeneet tämän maisterintutkielman teon aikana. Erityisesti haluan kiittää niitä ahkeria ja innostavia maatalousyrittäjiä, jotka suostuivat antamaan haastattelun oman tilansa toimintaan liittyen tämän tutkimuksen tekoa varten. Kiitos yhteistyöstä ja mielenkiintoisista haastatteluhetkistä!



## Lähteet

- Antikainen, J., Kahila, P., Palviainen, S., Pyykkönen, S. Ja Yli-Koski, M., 2014. Mannersuomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 ennakoarviointi. Maa- ja metsätalousministeriö 2/2014
- Barney, J.B., Clark, D.N. 2007. Resource-Based Theory: Creating and Sustaining Competitive Advantage. Oxford University Press, Oxford 2007.
- Birge, T., 2015. Farmers as Managers of Traditional Rural Biotopes: management motivations and policy implications .University of Helsinki, Faculty of Agriculture and Forestry. <http://hdl.handle.net/10138/156333>
- Costanza, R., dArge, R., deGroot, R., et. Al., 1997 the value of the world's ecosystem services and natural capital. Nature, 387, 253-260
- Ekelund, L. ja Isgren, E., 2013. Signalering av mervärde på nötkött. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap. Faktablad nr. 15.
- European Academies Science Advisory Council EASAC, 2009. Ecosystem services and biodiversity in Europe, s. 20.
- Grant, R.M., 2008. Contemporary strategy analysis. 7th edition p. Blackwell, Malden, Mass.
- Hirsjärvi, S. ja Hurme, H., 2001. Tutkimushaastattelu- teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki University Press 2000
- Hirsjärvi, S., Remes, P., ja Sajavaara, P., 2003. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi 2000.
- Kemppainen, R. ja Lehtomaa, L., 2009. Perinnebiotooppien hoidon tila ja tavoitteet: Valtakunnallinen kooste perinnebiotooppien alueellisista hoito-ohjelmista. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2009
- Luostarinen, M., ja Yli-Viikari, A., 1997 Maaseudun kulttuurimaisemat. Suomen ympäristökeskus SYKE, Maatalouden tutkimuskeskus MTT, Sulkava. Koko teos ja s.37
- Luukkonen, T., Kurppa, S. J Räikkönen, R., 2013. MTT raportti 55. Knowsheep-hankkeen kartoituksia lammastuotannosta. Lammastuotantosuunnan kartoitus, perinnöllinen potentiaali ja toimintaympäristö. 2. Korjattu painos.

Maa- ja metsätalousministeriö, 2016. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 10/2015. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 jälkiarviointi. <https://mmm.fi/documents/1410837/2051405/Manner-Suomen+maaseudun+kehittämisohjelman+2007-2013+jälkiarviointi.pdf/3ab94129-0215-4c31-b2c3-d6457ff13c40> viitattu 22.5.2018

Maaseutuvirasto. 2018a

<http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/ymparistosopimukset/Sivut/default.aspx> viitattu 16.3.2018

Maaseutuvirasto. Hakuopas 2017.

<http://maaseutuvirasto.mobiezone.fi/zine/344/article-26823> viitattu 16.3.2018 ja 24.10.2018

Maaseutuvirasto. Maisemanhoito esite

<http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijä/Documents/maiseman-monimuotoisuus.pdf> viitattu 16.3.2018

Maaseutuvirasto. Ympäristösopimuksen hoitosuunnitelma.

<http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/ymparistosopimukset/Sivut/Hoitosuunnitelma.aspx> viitattu 16.3.2018

Metsäkeskus, 2016. Reunavyöhykkeet

<https://www.metsakeskus.fi/edistetaan-luontoarvoja-pellon-reunavyohykkeella> viitattu 16.3.2018

Naturbeteskött Sverige ideell förening, 2017 <http://www.naturbete.se/om-foreningen/> viitattu 11.12.108

Niemi, J. & Ahlstedt J. 2014. Suomen Maatalous ja Maaseutuelinkeinot 2014. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, s. 51

Niemi, J., Liesivaara, P., Lehtonen, H., Huan-Niemi, E., Kettunen, L., Kässi, P., Toikkanen, H., 2014. EU: n yhteinen maatalouspolitiikka vuosina 2014-2020 ja Suomen maatalous, s.17.

[https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/julkaisut/suomenmaatalousjamaaseutuelin/keinot/jul115\\_SM2014.pdf](https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/julkaisut/suomenmaatalousjamaaseutuelin/keinot/jul115_SM2014.pdf) viitattu 15.3.2018

Niemi, J. ja Väre, M., 2017. Suomen maa- ja elintarviketalous 2016/2017. Luonnonvarakeskus, helsinki 2017.

Ohlson K. Farm Management: Principles and Strategies. Ames, IA: Iowa State Press cop., Iowa 2004; 21-76.

Piipponen, J. 2016. Metsäisten perinnebiotooppien laidunnuksen kannattavuus. Helsingin yliopisto.

Pesonen, M., ja Huuskonen, A. 2014. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitoksen raportti 156. Naudanlihantuotannon, ympäristövaikutukset, – kirjallisuusselvitys.

Poepflau, C., Bolinder, M.A., Eriksson, J., Lundblad, M. Ja Kätterer, T., 2015. Positive trends in organic carbon storage in Swedish agricultural soils due to unexpected socio-economic drivers. Biogeosciences, 12, 3241-3251, 2015

Porter, M.E. 1985. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. Free Press, New York. S. 14.

Pykälä J. 2001. Perinteinen karjatalous luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä. Suomen ympäristökeskus, Vammala 2001, koko teos, s. 23, 19-20.

Raatikainen, K., 2018 Conservation of traditional rural biotopes in Finland. A social-ecological approach. Jyväskylän yliopisto

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A., Mannerkoski, I. 2010. Suomen lajien uhanalaisuus - Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki 2010.

Raunio, A., Schulman, A., ja Kontula T., 2008. Suomen luontotyyppeiden uhanalaisuus – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus, s. 151.

Rintakumpu, S., 2016. Maatalouden ympäristötukijärjestelmään kuuluvien perinnebiotooppien hoidon kustannukset Keski-Suomessa. Jyväskylän yliopisto

Saastamoinen, M., Herzon, I., Särkijärvi, S., Schreurs, C. Ja Myllymäki, M., 2017. Horse Welfare and Natural Values on Semi-Natural and Extensive Pastures in Finland: Synergies and Trade-Offs. Land 2017, 6, 69

Saastamoinen, O., Kniivilä, M., Alahuhta, Jo., Arovuori, K., Kosenius, A., Horne, P., Otsamo, A., Vaara, M., 2014. Yhdistävä luonto: ekosysteemipalvelut Suomessa. Itä-Suomen yliopisto 2014.s.42-44, 80.

Schulman, A., Heliölä, J., Pykälä, J., 2006. Maatalouden ympäristötuen sopimusalueiden laatu ja hoidon toteutuminen. Suomen ympäristökeskus, Vammala 2006.

Swain, M., Blomqvist, L., McNamara, J., Ripple, W.J., 2018. Reducing the environmental impact of global diets. *Science of the Total Environment*, volumes 610-611.

Tieteen termipankki: biotooppi

<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Biologia:biotooppi>. Viitattu 20.03.2018

Viholainen I., 2016. Laidunlihan laadun rakentuminen suoramyynnissä: tutkimus kuluttajien näkemyksistä. Helsingin yliopisto

Wernerfelt, B., 1984. A Resource-Based View of the Firm. *Strategic Management Journal*.

World Resource Institute (WRI), The World Conservation Union (IUCN), United Nations Environment Programme (UNEP), 1995. Maapallon biodiversiteetti - Toimintaohjelma luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi. Vesi- ja ympäristöhallitus, luonnonsuojelutukiyksikkö, LUMO- tutkimusohjelma, Helsinki.

Wratten, S., Sandhu, H., Cullen, R. ja Constanza, R., 2013. *Ecosystem Services in Agricultural and Urban Landscapes*. Wiley-Blackwell 2013, s.5.

WWF.Lihaopas <https://wwf.fi/lihaopas/#nauta> viitattu.11.12.2018

Ympäristöministeriö, 1992. Maisemanhoito: maisema-alueyöryhmän mietintö I. <http://hdl.handle.net/10138/29082> viitattu 20.3.2018

## LIITTEET

### Liite 1: Haastattelurunko

Tutkimus: Maisemanhoito strategiana ja menestystekijänä Uudenmaan nauta- ja lammastiloilla

Haastateltava:

---

Ajankohta:

---

Haastattelupaikka:

---

Haastattelun kesto:

---

#### Taustatiedot:

- Tilan perustiedot: tuotantosuunta, eläinmäärä, lihan myyntitapa, ...
  - Erytisympäristösopimusala:

---

---

- Sopimustyyppi (lumo/pbt) ja luontotyypit:

---

---

- Mistä lähtien maisemanhoitoa on harjoitettu tilalla?
- Miksi maisemanhoitoa harjoitetaan?
  - tapana tuottaa ruokaa vai onko hoitotyöllä muita tärkeämpiä tavoitteita?

## TUOTANNOLLINEN NÄKÖKULMA

### Tuotantotapa:

- Miten maisemanhoito vaikuttaa ympäristön tilaan?
- Miten maisemanhoito vaikuttaa lihantuotantoon?
- Miten maisemanhoito vaikuttaa eläinten hyvinvointiin?
- Miten maisemanhoito vaikuttaa tilan töihin/ajan käyttöön/ työvoiman tarpeeseen?

### Kustannukset:

- Voidaanko maisemalaiduntamisen kautta saavuttaa **kustannussäästöjä** verrattuna tavanomaiseen karjanpitoon ja laiduntamiseen?
  - Pystytkö arvioimaan kustannussäästöjen suuruutta tilatasolla?
- Millaisia **lisäkustannuksia** maisemanhoito aiheuttaa verrattuna tavanomaiseen laiduntamiseen?
  - Pystytkö arvioimaan lisäkustannusten suuruutta tilatasolla?

## TALOUDELLINEN NÄKÖKULMA

### Taloudellinen menestyminen:

- Miten arvioisitte tilanne taloudellista menestymistä?
- Mikä vaikutus maisemahoidolla on tilanne taloudelliseen menestymiseen?
- Onko maisemanhoito mielestänne kannattavaa?

### Maisemahoidontuki:

- Miten suuri osa maisemahoitotuilla on tilan kokonaistukimäärästä?
- Miten suuri osa maisemahoitotuilla on liikevaihdosta?
- Miten tärkeässä asemassa tuki on maisemahoitotyön taloudellisen kannattavuuden kannalta?
  - Olisitko valmis jatkamaan maisemahoittoa ilman tukea?
- Onko hehtaarikohtainen tukitaso riittävä?

### Lisäarvo lihalle:

- Koetteko maisemahoidon luovan lihalle lisäarvoa?
- Miten lisäarvo muodostuu ja miten se ilmenee?
- (Pystytkö arvioimaan lisäarvon suuruutta?)
- Miten maisemanhoito vaikuttaa lihan myyntiin/markkinointiin?
  - Onko kasvattanut myyntiä
  - Miten näkyy markkinoinnissa

## STRATEGINEN JOHTAMINEN

### **Strateginen suuntautuminen:**

- Mikä on maatilayrityksenne toiminta-ajatus (visio) ja tukeeko maisemanhoito sitä?
- Onko maisemanhoidon aloittaminen ollut tietoinen strateginen valinta/päätös?
- Koetteko saavuttavanne kilpailuetua maisemanhoidolla?
- Haetteko maisemanhoidon kautta erottumista muusta tuotannosta?
- Mitkä ovat tilan merkittävimmät menestystekijät/ vahvuudet?

LOPUKSI

Vapaa sana